

Seksuaalivähemmistöt ja eettinen kuvankäyttö

Lehtikuvan kuvituskuvissa

Mikaela Katro

Tekijä(t) Mikaela Katro	
Koulutusohjelma Journalismin koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Seksuaalivähemmistöt ja eettinen kuvankäyttö Lehtikuvan kuvituskuviissa.	Sivu- ja liitesivumäärä 40 + 5
<p>Seksuaalivähemmistöjen monimuotoisuuden näkyminen suomalaisen median visuaalissa viestinnässä on edelleen harvinaista. Kuvasto jää näin ollen usein tarpeettoman kapea-alaiseksi sekä samalla todellisuutta vastaamattomaksi.</p> <p>Tässä tutkimuksessa selvitetään kvalitatiivisen eli laadullisen haastattelututkimuksen avulla, miten objektiivisia ja monipuolisia kuvituskuvia Lehtikuvan kuva-arkistossa on seksuaalivähemmistöistä. Haastattelututkimus tehtiin kevään 2018 aikana ja toteutettiin teemahaastattelujen muodossa. Haastattelukysymykset olivat jokaiselle haastateltavalle samat, mutta niiden tarkka muoto, järjestys ja laajuus vaihtelivat kunkin haastateltavan persoonallisten tekijöiden mukaan.</p> <p>Haastattelututkimus perustuu viiden seksuaalivähemmistöön kuuluvan vastaajan ajatuksiin ja kokemuksiin neljästä Lehtikuvan kuvituskuvasta. Kuvat valikoituivat ennen kaikkea sen olettamuksen perusteella, että seksuaalivähemmistöistä julkaistava kuvasto on usein saateenkaarilippuja sekä kaulailevia homo- tai lesbopareja – ja Lehtikuvan arkistosta löytyi juuri monia tällaisia kuvia.</p> <p>Tämän tutkimuksen tietoperustan muodostaa etupäässä kuva-analyysi, joka tutkimuksen luonteen vuoksi toteutettiin semioottisen teorian sekä ikonografisen kuvantulkinnan keinoin. Työssä käsitellään myös representaatioita, kuvien etiikkaa, erilaisia diskursseja sekä yleisesti kuvajournalismia ja sen lainalaisuuksia.</p> <p>Haastateltavat vastasivat esimerkiksi kysymyksiin siitä, vastaavatko valitut kuvat heidän mielestään seksuaalivähemmistöjen eettistä representaatiota ja onko heille merkitystä, kuuluvatko seksuaalivähemmistöjä edustavien kuvituskuviin henkilöt oikeasti tähän väestöryhmään. Tutkimus antaa näin ollen vastauksia valittujen Lehtikuvan kuvien analysoinnin lisäksi myös yleisemmin aiheeseen liittyvään problematiikkaan.</p> <p>Haastateltavien kokemukset kuvista vaihtelivat joissakin määrin, mutta myös yksimielisyyttä löytyi. Kuvituskuviin koettiin usealla tasolla välittävän haitallisia stereotyyppioita ja yleisesti pysähdyttiin miettimään esimerkiksi kuvissa esiintyvien henkilöiden tunnistamattomuuteen liittyviä ristiriitoja. Ongelmalliseksi koettiin kuvien vahva heteronormatiivisuus sekä tunne siitä, että kuvat ovat ainakin osittain lavastettuja, jolloin seksuaalivähemmistöjen representaation ei koettu olevan täysin todellisuutta vastaavaa. Myös seksuaalivähemmistöjen yliseksualisoimista kuvastoissa karsastettiin. Yleisesti toivottiin median välittävän monipuolisempaa ja positiivisia tunteita sisältävää kuvastoa seksuaalivähemmistöistä.</p>	
Asiasanat Kuvajournalismi, kuva-analyysi, kuvituskuva, seksuaalivähemmistöt, kuvan etiikka representaatio	

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ja johdatus tematiikkaan	3
2.1	Suomen Tietotoimisto ja Lehtikuva	3
2.1.1	STT.....	3
2.1.2	Lehtikuva ja Lehtikuvan kuva-arkisto.....	3
2.2	Kuvituskuva	4
2.2.1	Kuvituskuvan historia ja rooli.....	4
2.2.2	Kuvituskuvan käytöstä	5
2.2.3	Kuvituskuva Lehtikuvan kuva-arkistossa.....	5
2.3	Seta ja seksuaalivähemmistöt.....	7
2.3.1	Ihmisoikeusjärjestö Seta	7
2.3.2	Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalivähemmistöjen määritelmiä.....	8
2.3.3	Seksuaalivähemmistöt suomalaisessa mediassa.....	9
2.3.4	Seksuaalivähemmistöt ja kuvien eettisyys.....	10
3	Kuva-analyysi.....	12
3.1	Kuvantulkinnan kriteerejä.....	12
3.2	Diskurssit.....	14
3.3	Ikonografinen kuvantulkinta	14
3.4	Semiotikka kuvantutkimuksessa.....	15
3.5	Representaatiot	16
3.6	Representaatioiden järjestelmistä	17
4	Menetelmät ja aineisto	19
4.1	Tutkimusongelmasta.....	19
4.2	Käytetyt metodit: haastattelu ja sen rakenne.....	19
4.3	Haastateltavat ja valitut kuvituskuvat	20
5	Seksuaalivähemmistön edustajien tulkintoja Lehtikuvan kuvista	22
5.1	Kuva 1	22
5.2	Kuva 2	24
5.3	Kuva 3	26
5.4	Kuva 4	27
5.5	Vastaukset aiheeseen liittyviin yleisiin kysymyksiin.....	29
6	Johtopäätökset.....	33
7	Pohdintaa.....	37
	Lähteet	39
	Liitteet.....	41
	Liite 1. Haastattelun kysymysrunko.....	41
	Liite 2. Lehtikuvan kuvituskuvat.....	42

1 Johdanto

Suomalainen media esittää eri seksuaalivähemmistöt edelleen yksipuolisesti ja stereotyyppisesti, jolloin kuvasto jää paitsi kapea-alaiseksi, usein myös antaa seksuaalivähemmistöjen elämästä todellisuutta vastaamattoman kuvan. Seurauksena tästä merkittävä osa väestöstä jää turhaan toistuvasti näkymättömiin.

Seksuaalivähemmistöjen yksipuolista kuvastoa saattaa ylläpitää esimerkiksi pelko haitallisten stereotyyppien toistamisesta – ollaan epävarmoja siitä, miten vähemmistön edustajat tulisi esittää kuvissa korrektisti. Eettistä kuvankäyttöä on esittää aihe tavalla, joka ei millään tavalla väheksy kohdetta tai vahvista vallalla olevia haitallisia stereotyyppioita. Eettisesti kestävien kuvavalintojen tueksi tarvitaan ennakkoon kyseessä olevaan asiaan vihkiytymistä. (STT 2018.)

Yhtenä tavoitteena olisi myös esittää vähemmistöjen edustajat enemmän heidän itsensä toivomallaan tavalla – vallalla on nimittäin usein sellaisia esittämistapoja sekä diskursseja, jotka eivät tätä toivetta tue. Siksi muut väestöryhmät eivät yleensä ole tottuneet näkemään vähemmistöjä tavalla, jolla he itse määrittelevät itsensä. (STT 2018.)

Tämä tutkimus tehtiin työelämälähtöisenä toimeksiantona STT:n konserniin kuuluvalla Lehtikuvalla, ja sen tarkoitus on saattaa Lehtikuvan tietoon haastattelututkimuksessa esiin tulleita seikkoja ja näin antaa kuvatoimistolle lisätyökaluja muokata sekä kehittää seksuaalivähemmistöjä esittävää kuvituskuva-arkistoaan kattavampaan ja monimuotoisempaan suuntaan. Toimeksiantaja esitellään tarkemmin myöhemmin tutkimuksessa.

Tutkimuksen kuva-aineistoksi valittiin yhdessä STT:n edustajan, Lehtikuvan kuvamyynnin esimiehen Johanna Oksasen kanssa neljä kuvaa Lehtikuvan kuvituskuva-arkistosta. Kuva-aineistossa on mukana sekä kuvitus- että uutiskuvituskuvia. Koska puhtaiden kuvituskuvien – joissa kuvassa esiintyvä kuvausmalli on allekirjoittanut mallivapaus sopimuksen – saatavilla oleva otos olisi ollut hyvin suppea, kuvituskuviksi luetaan tämän tutkimuksen yhteydessä myös uutiskuvituskuvat. Selkeyden ja yksinkertaisuuden vuoksi nimitetään jäljempänä tutkimuksessa näitä molempia ryhmiä kuvituskuviksi.

Lehtikuvassa kuvituskuvilla on kaksijakoinen rooli – toisaalta ne selkiyttävät tekstisisällössä käsiteltävää asiaa, toisaalta taas kuvittavat objektiivisesti ja neutraalisti niin sanottuja arkaluonteisia asioita, kuten väkivaltaa tai insestiä. Kuvituskuvaa käytetään myös esimerkiksi tilanteissa, joissa varsinaista uutiskuvaa ei tapahtuman tuoreuden vuoksi välttämättä vielä ole saatavilla. (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.)

Aihetta tarkastellaan haastateltavien subjektiivisten kokemusten kautta, jolloin selviää miten vähemmistön edustajat itse kokevat heille näytettävät kuvat ja miten kuvissa voisi tuoda esille seksuaalivähemmistöjen moninaisuuden kattavasti ja objektiivisesti – enemmän vähemmistöjen itsensä toivomalla tavalla.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina – vaikka kysymykset siis olivat jokaiselle haastateltavalle samat, niiden tarkka muoto, järjestys ja laajuus vaihtelivat haastattelusta toiseen. Teemahaastattelu on menetelmä, joka vapauttaa tutkittavat henkilöt mahdollisimman luontevaan reagointiin (Hirsjärvi ja Hurme 1995, 8). Metodin tarkoituksena oli siis jättää haastattelutilanteessa vastaajalle liikkumatilaa tällä tavalla huomioiden jokaisen vastaajan yksilölliset tarpeet.

Tämän tutkimuksen tietoperustan muodostaa muun muassa kuva-analyysi, joka tutkimuksen luonteen vuoksi toteutettiin semioottisen teorian ja ikonografisen kuvantulkinnan keinoin. Tutkimuksessa käsitellään myös representaatioita, kuvien etiikkaa, erilaisia diskursseja sekä yleisesti kuvajournalismia.

Herkmanin (2007, 81) mukaan representaatio on vaillinainen ja samalla valikoitu esitys siitä, mitä todellisuus on. Ennakkoon on siis tehty valintoja siitä, mitä ympäröivästä maailmasta kerrotaan ja mitä ei sekä miten kyseiset asiat esitetään. Mediassa näkyvissä kuvissa esiintyvät representaatiot seksuaalivähemmistöjen edustajista muokkaavat osaltaan asenteita, joita heistä muodostetaan. Samalla ne heijastavat jo olemassa olevia yhteiskunnan asenteita. Median kautta heijastetaan myös identiteettejä, esimerkiksi käsitystä sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja kansalaisuudesta (Herkman 2007, 39).

Pienimäki (2013, 17) näkee välitetyn valokuvan konventionaalisenä esityskäytäntönä, jossa merkin ja sen esittämän todellisuuden välillä on kausaalinen jatkuvuussuhde. Tulkinat kuvista ovat aina henkilökohtaisia, jolloin perusteltuja tulkintoja voi siis olla useita. Sepän (2012, 24) sanoin katsoja vaikuttaa aina jollakin tapaa kuvaan, jota tarkastelee eikä siis voi toimia erillään tulkittavasta kohteesta. Tutkimukseen osallistuneet vastaajat näin ollen analysoivat kuvia paitsi kulttuurisen taustansa, myös tulkiten niitä eletyn elämänsä ja lukuisten tiedostamattomien kokemustensa kautta.

2 Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ja johdatus tematiikkaan

2.1 Suomen Tietotoimisto ja Lehtikuva

2.1.1 STT

Suomen Tietotoimisto, lyhyemmin STT, on yksi maailman vanhimmista uutistoimistoista. Uutisjuttuja, -kuvia ja -grafiikoita tuottavassa uutistoimistossa työskentelee journalisteja kaikkina vuorokauden aikoina. Yöaikaan toimittajat uutisoivat Suomen ja maailman tapahtumista Australiasta käsin. STT Viestintäpalvelut aloitti toimintansa vuonna 2004. STT:n uutisia julkaistaan lehdissä, verkossa, sosiaalisessa mediassa sekä radiossa. STT:n tuottamia palveluita ovat muun muassa uutispalvelu, someseuranta, tekstiviestiuutiset, sähköuutiset sekä kuva-arkisto. (STT 2018.)

2.1.2 Lehtikuva ja Lehtikuvan kuva-arkisto

STT osti Suomen suurimman kuvatoimiston Lehtikuvan vuonna 2010 Sanoma Newsilta. Lehtikuvan kuva-arkistoon ovat Lehtikuvan omat kuvaajat tallentaneet päivän tapahtumia vuodesta 1951 lähtien, jolloin sen perustivat Sanoma Osakeyhtiö, Eljas Erkko ja Juhana Perkki. Lehtikuvan arkistosta löytyvät kuvat maailmanhistorian eri vaiheista alkaen keskiaikaisista piirroskuvista sekä muun muassa monet Suomen ikonisimmista henkilökuvista. (STT 2018.) Lehtikuvan kuva-arkistossa on sekä uutiskuvia että uutiskuvituskuvia ja kuvituskuvia. Näiden eri kuvien määritelmiä esitellään tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa.

STT:llä ei ole julkaisutoimintaa, vaan Lehtikuvan asiakkaina on eri mediataloja, jotka tekevät omissa toimitusprosesseissaan julkaisupäätökset hankkimistaan kuvista. Kuten johdannossa jo mainittiin, tässä tutkimuksessa tutkimuskohde on rajattu kuvituskuviin. Lehtikuvan kuva-arkistossa olevat kuvituskuvat syntyvät yleisimmin ajanpuutteesta johtuen uutiskuvaprosessin niin sanottuina sivutuotteina, kun kuvaaja lähetetään kuvaamaan uutiskynnyksen ylittänyttä tilannetta tai tapahtumaa. Seksuaalivähemmistöihin liittyen esimerkki tällaisesta tapahtumasta voisi olla vuosittain järjestettävä Suomen suurin sateenkaari-ihmisten kulttuuri- ja ihmisoikeustapahtuma Helsinki Pride.

Näissä autenttisissa tilanteissa otettujen kuvien lisäksi kuva-arkistossa olevat kuvat voivat olla myös suunnitellusti tiettyyn tarkoitukseen rakennettuja eli lavastettuja kuvia. Lavastettuja kuvia varten järjestetään kuvaukset, ja näissä kuvissa esiintyy kuvauksiin varta vasten pyydettyjä henkilöitä malleina. Lehtikuvan kuvatuotanto on kuitenkin pääosin sidoksissa STT:n uutistuotantoon, ja Lehtikuvan omat kuvaajat tuottavat hyvin vähän kuvaa puhtaasti

myyntitarkoitukseen. Etenkin verkkomediassa on nykyään vallalla käytäntö, jossa lähetsulkoon kaikki julkaistavat uutiset kuvitetaan – moni julkaisujärjestelmä voi tätä jopa oletuksenomaisesti vaatia. Lehtikuvan perusajatuksena yrityksen edustajien mukaan on tuottaa asiakkaille juuri sellaista kuvamateriaalia, jota nämä tarvitsevat julkaisuissaan. Kuvituskuvaa tarvitaan muun muassa oppikirjoihin, kalentereihin ja muihin Lehtikuvan asiakkaiden myymiin tuotteisiin.

2.2 Kuvituskuva

Kahdessa seuraavassa luvussa käsitellään hieman tarkemmin kuvituskuvan yleistä teematiikkaa, sen funktioita kuvajournalismiin liittyen sekä kuvituskuvan määritelmää Lehtikuvan näkökulmasta.

2.2.1 Kuvituskuvan historia ja rooli

Kuvajournalismin muotoutumisen kannalta ratkaisevaa aikaa oli 1930-luku, jolloin sanoma- ja aikakauslehdissä alettiin laajemmin käyttää valokuvia juttujen yhteydessä. Niiden määrä lehdissä kasvoi, ja kuvaajista tuli kiinteämpi osa toimitusta ja sen työyhteisöä. (Seppänen 2005, 269.) Valokuvan käyttö kuvituskuvana uutis- ja reportaasikäytön lisäksi alkoi yleistyä sotien jälkeen 1950-luvulla, jolloin valokuvat löysivät tiensä erityisesti aikakauslehtien sivuille (Salo 2000, 162).

Salo (2000, 162) tuo esiin valokuvan kannalta kiinnostavan uudistuksen, joka tapahtui vuonna 1952 yhdysvaltalaisessa miestenlehti Esquiressa. Lehden silloinen AD Henry Wolf uudisti tuolloin lehden ulkoasun ja alkoi suosia valokuvaa taitolisten kokeilujen lisäksi ideaperustaisten kuvituskuvien materiaalina. Hän alkoi käyttää paitsi kansikuvituksina, myös lehden sisäisinä kuvituksina ennalta suunniteltuja ja rakennettuja valokuvia, joiden tehtävä oli välittää idea. Alkutaipaleensa jälkeen kuvituskuvalle on vakiintunut joukko erilaisia käyttötarkoituksia sen toimittua ainakin taiteen popularisoijana, lukijoiden valistajana, mielipiteen ilmaisijana, poliittisena kommenttina ja kaunokirjallisen fiktion kuvittajana (Salo 2000, 156).

Hietaharjun (2006, 24) mukaan lehtikuvan – joka tässä yhteydessä tarkoittaa ennen kaikkea uutiskuvaa – odotetaan ilmentävän vääristelemättä totuutta, kun taas kuvituskuvalle on enemmän vapausasteita. Kuvituskuvan katsotaan yleisesti ottaen olevan lähempänä taiteellista itseilmaisua ja samalla myös riippumaton ajankohtaisuudesta, uutiseen liittyvästä tiedonvälityksellisyydestä ja informoinnista. Pienimäki (2013, 98) puolestaan toteaa, että siinä missä uutiskuvalla vaaditaan faktapohjaisuutta ja objektiivisuutta, kuvitusvalokuvat tulkitaan uutisarvottomiksi. Kuvituskuvien tarkoitus on mielikuvia luomalla avoimesti

havainnollistaa asioita sekä samalla toimia myös visuaalisina houkuttimina. Kuvituskuvalla voidaan mieltää olevan myös täydentäjän rooli, sillä sen vaikutelma on neutraali, mutta in-
formoiva. Kuvituskuvana valokuva voi kertoa kulttuurieroista ja sillä on todistearvoa. Täl-
laisella valokuvalla on myös huomioarvoa, sillä se herättää mielenkiintoa ja kiinnostusta
itse juttuun samalla elävöittäen sitä. (Hietaharju 2006, 179.)

Vaikka kuvituskuviissa esiintyy usein ihmisiä malleina, heillä ei kuitenkaan juurikaan ole
sanomista kuvan syntytapaan tai sisällöllisiin ulottuvuuksiin. Myöskään näiden ihmisten
henkilöllisyydellä ei kuvituskuviissa oikeastaan ole merkitystä. Pienimäki (2013, 147) ku-
vaa koko kysymyksen mallin vallasta olevan kuvituskuviien kohdalla epärelevantti – ihmi-
set ovat tässä tapauksessa lähinnä materiaalia, josta kuva viimekädessä koostuu. Mallit
esiintyvät lehtien sivuilla yleensä nimettöminä.

2.2.2 Kuvituskuvan käytöstä

Lehtikuvan edustajien (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.) mukaan anonyymien ku-
vituskuviien funktio painottuu erityisesti silloin, kun uutisissa halutaan nostaa esiin erilaisiin
asioihin liittyviä epäkohtia. Tällöin on luontevaa, ettei kuviissa tunnistettavasti esitetä ke-
tään asiaan kuulumatonta henkilöä. Uutiset käsittelevät yleensä ilmiöitä, eivät niinkään jo-
takin tiettyä yksittäistapausta – tätä ilmiöluonnetta pyritään korostamaan kuvituskuvalla,
joka ei henkilöidy kehenkään. Myös arkaluonteiset aiheet kuvitetaan usein kuvituskuvalla.
Yksi suuri syy kuvituskuviien käyttöön on se, että lukijat sitä haluavat.

Lehtikuvan asiakkaiden eli suomalaisen median eri tahojen käsitys yleisesti on se, että uu-
tiset tulee lähes poikkeuksetta kuvittaa, ja uutisten lukemisesta kerätty statistiikka tukee
tätä olettamusta. Jos tuoretta uutiskuvaa ei ole mahdollista saada, käytetään kuvitusku-
vaa. Kuvituskuvia on myös arkistossa, joten usein kuvituskuvaa voidaan käyttää alkuvai-
heessa sen nopean saatavuuden vuoksi. Myöhemmin kuvituskuvan tilalle on usein tarjota
tuore uutiskuva. Uutiskuvissa katsoja kiinnittää yleensä ensin huomionsa ihmisen kasvoi-
hin. Kuvituskuviien käyttö voi näin ollen olla tarkoituksenmukaista myös silloin, kun uutinen
käsittelee aihetta yleisellä tasolla eivätkä henkilön kasvot ole relevantti asia uutisen kan-
nalta. (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.)

2.2.3 Kuvituskuva Lehtikuvan kuva-arkistossa

Lehtikuvan edustajat määrittelevät kuvituskuviien olevan ennen kaikkea ajattomia. Kuvitus-
kuvat ovat yleensä abstrakteja, viitteellisiä, lavastettuja ja pelkistettyjä, eivätkä ne ole si-
dottuja uutiskuvan tavoin tiettyyn aikaan ja paikkaan. Puhtaissa kuvituskuviissa esiintyvät
ihmiset ovat lisäksi kirjoittaneet mallivapauspöytäkirjan, mikä tarkoittaa sitä, että kuvia on

lupa käyttää myös erilaisissa kaupallisissa yhteyksissä, kuten mainoksissa. Tällöin kyseinen kuva voi siis esiintyä vaikkapa muropaketin kyljessä. Kuvituskuva voi metadatansa ansiosta toimia kuvituskuvana monenlaisessa kontekstissa, sillä kuva ei koskaan liity suoraan tiettyyn henkilöön tai henkilöihin ja sitä kautta samalla ole sidoksissa johonkin tiettyyn kontekstiin. (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.)

Kuten jo aiemmin on mainittu, kuvituskuvat voivat kuitenkin olla myös aitoja eli autenttisisissa tilanteissa kuvattuja. Tällöin kuvaaja on mennyt kuvaamaan uutiskynnyksen ylittänyttä aihetta, asiaa tai tapahtumaa – joka seksuaalivähemmistöjen kohdalla voisi olla esimerkiksi Pride – ja sopivan tilaisuuden tullen siis ottaa varsinaisten uutiskuvien lisäksi niin sanottuina oheistuotteina samasta tilanteesta kuvia myös eri kuvituskuvatarkoituksiin.

Samankaltaisesta, genreluokkaudeksi nimittämästään ilmiöstä, puhuu myös Pienimäki (2013, 82). Hänen mukaansa genreluokkautta ilmentää esimerkiksi se, että lehden valokuvaaja voi ottaa samalla keikalla joukon valokuvia, joiden lajityyppi ratkeaa vasta toimituksessa, kun päätetään, minkä jutun yhteyteen kyseinen valokuva laitetaan. Lehtikuvan edustajien (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018) mukaan tällaisissa autenttisisissa tilanteissa otettujen kuvituskuvien uskottavuus syntyy kuvan ottamistilanteesta tapahtuman luonteen vuoksi helposti, ikään kuin itsestään. Vaikka Lehtikuvan pyrkimyksenä on saada kuvituskuva-arkistoon jatkuvasti kasvatettua ja laajennettua, on sen kuvituskuvien tuottamisprosessi kuitenkin toisarvoisempi ja sen myötä jäsentymättömämpi kuin uutiskuvaprosessi.

Toisin kuin kuvituskuvaan, uutiskuvan yhteyteen vaaditaan tietoa siitä, mitä kuvassa tapahtuu, sekä eksaktisti mihin tarkoitukseen ja milloin valokuva on otettu. Uutiskuvat otetaan aina täysin autenttisisissa tilanteissa, ja kuvan yhteydessä mainitaan siinä esiintyvän henkilön tai henkilöiden – esimerkiksi poliitikon tai kulttuurihenkilön – nimi. Uutiskuva on aina mahdollisimman realistinen eikä kuvan ottajan ole sallittua vääristellä kuvaa tai sen tapahtumia. Huomionarvoista on myös se, että kuvan tapahtumia ja henkilöitä kuvaileva kuvateksti uutiskuvan yhteydessä on aina miltei yhtä tärkeä kuin kuva itse. (Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.)

Lehtikuvan kuvituskuvien pohjimmainen tarkoitus on kaksijakoinen: kuva toisaalta selkeyttää tekstisisällössä käsiteltävää asiaa olemalla informatiivinen esimerkiksi joistakin sairauksista kertovan sisällön kohdalla ja toisaalta taas kuvittaa arkaluontoisiksi luonnehdittuja aiheita, kuten esimerkiksi väkivaltaa tai inestiiä, objektiivisesti ja mahdollisimman neutraalisti, saattamatta ketään tahallisesti huonoon valoon. Kuvituskuvaa käytetään myös tilanteissa, joissa varsinaista uutiskuvaa ei tapahtuman tuoreuden vuoksi vielä ole

saatavilla tai kuvitettaessa sellaisia ohimeneviä tilanteita, joista ei sillä hetkellä ole ole-
massa eikä mahdollisesti tule olemaan minkäänlaista oikeaa kuvaa. Esimerkiksi eri nais-
tenlehdissä käytettävät kuvituskuvat taas usein ovat estetisoituja versioita todellisuudesta.
(Oksanen 13.2.2018; Tuunala 13.2.2018.)

Omanlaisensa kahtiajaon kuvituskuvan tehtäviin ja alueisiin nykyjournalismissa tekee Salo
(2000, 155), joka jakaa kuvituskuvamaailman toisaalta havainnollistavaan ja informatiivi-
seen faktakuvitukseen ja toisaalta fiktiiviseen, visuaalista kiehtovuutta tavoittelevaan fan-
tasiakuvitukseen.

2.3 Seta ja seksuaalivähemmistöt

2.3.1 Ihmisoikeusjärjestö Seta

Seta on vuonna 1974 perustettu valtakunnallinen ihmisoikeusjärjestö, jolla on yhteensä 24
jäsenjärjestöä. Seta on asettanut tavoitteekseen, että kaikki ihmiset voisivat elää yhden-
vertaisina seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmai-
susta riippumatta. Järjestö korostaa jokaisen oikeutta määritellä tai toisaalta olla määritte-
lemättä itse itsensä, perheensä sekä ihmissuhteensa. Setan toiminta perustuu solidaari-
suudelle ja yhdenvertaisuudelle. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluu eri kieliä
puhuvia ihmisiä kaikista etnisistä, kulttuurisista, poliittisista ja uskonnollisista ryhmistä,
sekä eri sairauksia sairastavia ja vammaisia ihmisiä. Seta pyrkii muun muassa vahvista-
maan kaikkien näiden ihmisten taitoja ja tietoja niin, että heistä mahdollisimman moni pys-
tyy vaikuttamaan yhdenvertaisuuden puolesta omassa elinympäristössään sekä Setan
kautta. (Seta 2018.)

Setan kansainvälinen toiminta painottuu eurooppalaiseen yhteistyöhön. Seta kuuluu ILGA
-järjestöön ja sen Euroopan osastoon ILGA-Eurooppaan, joka toimii kattojärjestönä yli
300:lle seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hyvinvointia ja ihmisoikeuksia ajavalle jär-
jestölle. Yksi Setan ulkopoliittisista tavoitteista on, että Euroopan unioni edistää seksuaali-
ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten ihmisoikeuksia ja parempaa lainsäädäntöä
sekä Unionissa että jäsenmaissa. (Seta 2018.)

Setalla on muun muassa useita niin sanottuja sateenkaarikuntatavoitteita, joiden avulla
järjestö edesauttaa erilaisten kuntatasolla tehtävien päätösten tasa-arvoisuutta ja yhden-
vertaisuutta. Tavoitteena on ruohonjuuritasolla varmistaa esimerkiksi, että koulut olisivat
turvallisia ympäristöjä siellä opiskeleville ja työskenteleville sukupuoli-identiteetistä, suku-
puolen ilmaisusta ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta ja että kunnallisten luot-
tamushenkilöiden ja viranhaltijoiden tietämys Ihbtiq-ihmisten (kirjainyhdistelmä viittaa sekä

sukupuoli- että seksuaalivähemmistöihin: homot, lesbot, biseksuaalit/bi-ihmiset, transihmiset, intersukupuoliset ja queerit) hyvinvointiin vaikuttavista asioista ja keinoista yhdenvertaisuuden edistämiseksi lisääntyy. (Seta 2018.)

Peruspalveluissa tulee ottaa kattavasti huomioon seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus. Tavoitteena on myös se, että homo-, bi- ja transfobinen vihapuhe tuomitaan kunnissa julkisesti ja ennakkoluuloihin ja stereotypioihin vastataan asiallisella tiedolla. Setan yhteydessä toimii myös Transtukipiste, jonka kautta transihmiset, sukupuoliristiriitaa tai sukupuoltaan pohtivat ja heidän perheenjäsenensä saavat erilaisia tukipalveluja. Maksuttomat palvelut räätälöidään yhteistyössä asiakkaan ja työntekijän kesken. Seta rahoittaa toimintaansa Raha-automaattiyhdistyksen, opetusministeriön ja kuntien tuella. Järjestöllä on myös omaa varainhankintaa. (Seta 2018.)

2.3.2 Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalivähemmistöjen määritelmiä

”Seksuaalinen suuntautuminen ihmisessä elää syntymästä kuolemaan ja voi muuttuakin. Erilaisuus on rikkautta” (Jokinen 2009, 151).

Setan mukaan (Seta 2018) seksuaalinen suuntautuminen on ihmisen ominaisuus, joka kertoo siitä, kehen tämä ihastuu, rakastuu, tuntee emotionaalista tai eroottista vetovoimaa. Seksuaalinen suuntautuminen ei läheskään aina ole yksiselitteinen asia, sillä se määritellään tunteiden kohteen ja tuntijan oman sukupuolen pohjalta. Seksuaalisen suuntautumisen kirjo on hyvin laaja ja moninainen.

On tärkeää, että ihminen saa vapaasti toteuttaa seksuaalista identiteettiään ja samalla kokea saavansa hyväksyntää. Setassa yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys ovat kaikille keskeisiä ihmisoikeuksia. Yhdenvertaisuudessa on usein kyse hyvin tavallisista asioista, esimerkiksi erilaisista palveluista ja oman lähiympäristön asenteista. (Seta 2018.)

Seksuaalivähemmistöihin luetaan homot, lesbot sekä biseksuaalit, joista käytetään joskus lyhennettä hlb. Panseksuaali on ihminen, joka tuntee seksuaalista tai/ja emotionaalista vetoa kaikkia sukupuolia olevia ihmisiä kohtaan, toisin sanoen kiinnostuksen kohteen sukupuolella ei ole hänelle merkitystä. Määritelmän mukaan taas ”queer” on ihminen, joka pakenee – usein tarkoituksella – määritelmiä. Emme siis voi tietää, mitä tämä näiden ihmisten identiteetti kätkee taakseen. (Seta 2018.)

Lyhenteellä ”Q” tarkoitetaan englannin kielistä sanaa ”questioning”, joka voi viitata sekä siihen, että kyseinen henkilö kyseenalaistaa koko ihmisten seksuaalisen suuntautumisen

määrittelyn mielekkyyden että siihen, että hän yhä etsii omaa seksuaalista suuntautumistaan. Aseksuaali tuntee emotionaalista vetoa henkilöön, mutta ei halua tämän kanssa seksuaalista kanssakäymistä. Aseksuaalisuus ei kaikille ole seksuaalinen suuntautuminen, sillä kaikki – homot, bit tai heterot voivat olla aseksuaaleja. Toisille aseksuaalisuus voi sitä vastoin kuitenkin myös olla seksuaalinen suuntautuminen ja identiteetti. (Seta 2018.)

Medialla eri alustoineen on tärkeä yhteiskunnallinen rooli yhdenvertaisuuden käsitteen kannattajana, edesauttajana sekä levittäjänä. Median luoma kuva sukupuolesta ja seksuaalisuudesta rakentuu hyvin pitkälle toistosta. Mediakuvastot siis muodostavat eräänlaisen teknologian, joka ohjaa meitä omaksuma tietyillä rajoitetuilla tavoilla ymmärrettyä sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta. Kodin, koulun ja kaveripiirin ohella opimme näin ollen sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta median ja populaarikulttuurin kuvastoista. (Herkman 2007, 90.) Myös Gomillion & Giuliano (2011) painottavat kulttuurillisten tekijöiden, kuten median vaikutusta ihmisen identiteettiin.

2.3.3 Seksuaalivähemmistöt suomalaisessa mediassa

Monimuotoisuus on, tai ainakin sen pitäisi olla luonnollinen osa yhteiskuntaa. Monimuotoisuuden näkyminen kuitenkin esimerkiksi suomalaisessa mediassa on harvinaista valtaväestön edustajien dominoidessa eri medioiden visuaalista viestintää. Seurauksena tästä merkittävä osa väestöstä jää huomiotta ja kokonaan näkymättömiin. Saman ilmiön seurauksena esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen representaatio mediassa jää eri syistä johtuen usein valitettavan yksipuoliseksi. Kuvaston monipuolistamista saattaa haitata pelko haitallisten stereotyyppien toistamisesta silloin, kun ei tiedetä miten vähemmistöt tulisi esittää korrektilla tavalla. (Oksanen 18.1.2018.)

Oksasen (Oksanen 18.1.2018) mukaan kuvien eettisyyttä ei aina ehditä ja ymmärretä pohtia kuvia valittaessa. Kiireisessä aikataulussa toimittaessa esimerkiksi kuvan sopivuus taittoon tai sen hinta voivat usein painaa vaa'assa enemmän.

”Perinteiset roolit viestivät konservatiivisuudesta, kun taas moderni kuvasto, johon on sisällytetty esimerkiksi vähemmistöjen edustajia eettisesti kestäväällä tavalla, luo mielikuvaa yhteiskunnallisesta valveutuneisuudesta ja monimuotoisuutta arvostavista arvoista” (Oksanen 18.1.2018).

Oksanen tuo artikkelissaan (Oksanen 18.1.2018) esiin muutamia ohjeita, joiden avulla eettistä kuvankäyttöä voi edistää. Jos esimerkiksi julkaisun teksti ja valitut kuvat ovat ristiriidassa, kuvat luovat mielikuvia tekstiä vahvemmin. Oksanen neuvoo myös tarkastamaan

kuvat, joissa esiintyy vähemmistöjen edustajia: ovatko he kuvattuina totuudenmukaisesti, kyseistä vähemmistöä arvostaen ja tasa-arvoisesti valtaväestöön suhteutettuna.

Artikkelissaan Oksanen (Oksanen 18.1.2018) puhuu vielä henkilötietolaista, jonka mukaan seksuaalista suuntautumista esiin tuovat kuvat kuuluvat arkaluonteisten kuva-aiheiden joukkoon. Tästä johtuen kyseisissä asiayhteyksissä käytetään usein anonyymejä kuvituskuvia, joissa esitetyt henkilöt on kuvattu selin kameraan tai muulla tavalla verhotusti, kasvot ainakin osittain näkymättömissä. Oksanen ohjeistaakin välttämään sateenkaari-ihmisten esittämistä anonyymeinä ja mystifioituina ja tuomaan kuvassa esiintyvän henkilön esiin kasvoillaan ja nimellään aina, kun se asiayhteyden salliessa on mahdollista.

Setan edustaja Alatalo (Alatalo 21.2.2018) sanoo suomalaisen median esittävän seksuaalivähemmistöt pääsääntöisesti myönteisesti. Kuitenkin vielä näkyy kuvia, joissa henkilön kasvoja ei näytetä, esimerkiksi silloin, kun hänet on asetettu kuvassa selin. Setan edustajan mukaan homous ja transihmisyydet eivät ole identiteettejä ja aiheita, joita pitäisi piilottaa ja jollakin tavalla mystifioida. Setan edustaja pitää henkilöhaastattelujen kuvia usein onnistuneempina kuin yleiskuvituskuvaa, joissa toistuvat Pride-tapahtumat tai seksuaalivähemmistöjen parisuhteet. Kuvissa on useimmin aikuisia, ja nuorten sekä seniori-ikäisten osuus jää pienemmäksi.

Kuvissa näkyvät pääsääntöisesti vammattomat, valkoihoiset ja hyvinvoivat ihmiset. Seksuaalivähemmistöihin kuuluu ihmisiä kaikista ihmisryhmistä, kuten eri etnisistä taustoista tulevia, vammaisia, mielenterveyskuntoutujia tai kodittomia. Kuvat nuorista homoista tai vanhoista lesboista tukisivat moninaisuutta. Koska seksuaalivähemmistöjen rakkaus- ja perhesuhteet ovat usein kuvissa läsnä, tulisi niidenkin näyttäytyä moninaisina ottamalla mukaan monisuhteisia ja sateenkaariperheitä. (Alatalo 21.2.2018.)

2.3.4 Seksuaalivähemmistöt ja kuvien eettisyys

Setan edustajan (Alatalo 21.2.2018) mukaan seksuaalivähemmistöjä yliseksualisoidaan median esittämissä kuvissa edelleen. Aiheen ongelmallisuus liittyy siihen, että vaikka ihminen on lesbo tai panseksuaali, se ei vielä kerro mitään hänen seksikäyttäytymisestään. Kyse on tällöin identiteeteistä, joihin liittyy paljon muutakin kuin seksuaalisuus.

Ajankohtainen ja relevantti on myös kysymys siitä, onko merkitystä, esiintyykö seksuaalivähemmistöjä esittämissä kuvituskuvissa oikeasti seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä. Setan mielestä seksuaalivähemmistöjä koskevan kuvan lavastamiseen voi suhtautua monella tapaa. Esimerkiksi saamenpuvun käyttäminen lavastustarkoituksessa on epäeet-

tistä, jos henkilö ei ole saamelainen, kun taas seksuaalinen suuntautuminen ei näy päällepäin. Setan mukaan kuvaa lavastettaessa on riski, että samalla vahvistetaan sateenkaarinormia eli sitä, että tietynlainen homomies tai bi-nainen edustaisi kaikkia vähemmistöön kuuluvia. Kuvassa esiintyvä yksi ihminen tai ihmisjoukko ei siis voi edustaa koko vähemmistöä. Olennaista on myös kuvan tarinaa avaava kuvateksti, jossa on käytetty oikeita käsitteitä.

Samalla voidaan viitata vielä toiseen STT:n sivuilla julkaistuun artikkeliin, jossa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston tiedottaja Maria Swanljung (Lappalainen 16.11.2017) toteaa median esittävän vähemmistöt usein uhreina, sankareina tai pahiksina. Tässä yhteydessä vähemmistöillä tarkoitetaan niin etnisiä vähemmistöjä, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kuin esimerkiksi vammaisia. Artikkelissa Swanljung tuo esille sen, ettei ratkaisu stereotyyppisten roolien rikkomiseen ole vähentää vähemmistöjen mainitsemista esimerkiksi rikosuutisoinnissa vaan ennemminkin lisätä näitä mainintoja.

Swanljung (Lappalainen 16.11.2017) tähtää näin ollen siihen, että vähemmistöjen edustajat voisivat esiintyä mediassa muunakin kuin vähemmistöjen edustajina – kuten esimerkiksi äiteinä, lääkäreinä ja jäätelön syöjinä. Rikolliset kun ovat rikollisia, edustavatpa he sitten mitä tahansa vähemmistöryhmää. Artikkelissa kerrotaan myös siitä, miten vähemmistöt esitetään kuvissa usein kasvottomina. Toisaalta myös vähemmistöihin kuulumattomat esitetään kuvituskuviissa usein kasvottomina. Tämä liittyy siihen, että jos ihminen on tunnistettavissa kuvista, kuvan julkaisemiseen tarvitaan lupa. (Lappalainen 16.11.2017.) Myös aiheet, joiden yhteydessä kuvituskuvia käytetään, vaihtelevat paljon. Journalistin ohje 26 (JSN 2018) määrittelee aihetta edelleen. Ohjeen mukaan jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava eikä esimerkiksi etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista pidä tuoda esiin halventavasti.

3 Kuva-analyysi

3.1 Kuvantulkinnan kriteerejä

Tämä osio on varattu kuvalle ja sen analysoinnin keinoille. Ensin yritetään kuitenkin antaa kuvalle määritelmä, tai määritellä kuva ainakin sellaisena, kun se tämän tutkimuksen yhteydessä esiintyy. Joka tapauksessa määritelmän tekeminen ei kuitenkaan ole kovin yksiselitteistä, sillä tapoja määritellä kuva on lukuisia. Tämän lisäksi kuva näyttäytyy jokaiselle katsojalleen eri tavoin riippuen tilanteesta ja katsojan henkilökohtaisista ominaisuuksista.

Hietaharjun (2006, 18) mukaan valokuva vaatii aina tulkintaa, ja tässä prosessissa tuotetaan aktiivisesti merkityksiä. Todellisuus ja kuva ovat näin ollen eri asioita. Valokuvaa Hietaharju pitää kausaalisesti todellisuudesta muotonsa saavana jäljenteenä. Kuvaustilanteen jälkeen valokuvan ja kuvatun kohteen suhde muuttuu symboliseksi, jota tulkinta tietysti kuvalle tekee.

Kuvien eri merkityksiä on pohdittu jo muinaisista ajoista lähtien. Mediakuvaston tutkimus sai tuulta purjeisiinsa kuitenkin vasta 1970-luvulla, jolloin tutkijat kiinnostuivat elokuvasta, valokuvasta, mainoksista sekä taiteesta kulttuurisina ilmiöinä (Seppänen 2005, 17). Seppänen (2012, 19) mukaan kuva on monimutkainen kulttuurinen vuorovaikutussuhde, jossa on vaihtelevasti löydettävissä muutamia osatekijöitä. Tällaisiksi osatekijöiksi Seppä luettelee muun muassa vastaanottajien vaihtelevat tavat lukea kuvaa, näkemiseen vaikuttavat tiedostamattomat kokemukset, vakiintuneet esittämistavat sekä diskurssit – tavat, joilla kuvista yleensä puhutaan.

Fenomenologiset ja psykoanalyttiset tutkimukset ovat osoittaneet, että rajaa kuvan sisäisen ja ulkoisen tilan välillä on myöskin vaikeaa tarkasti osoittaa. On esimerkiksi edelleenkin osin epäselvää, onko kuva ulkopuolellamme sijaitseva ilmiö vai syntykö se ensisijaisesti havaitsijan ruumiillisessa ja psyykkisessä ”universumissa”, johon kuva fyysisenä esineenä jollakin tapaa sekoittuu. Jokainen kuvan osatekijä voidaan lisäksi jakaa lukuisiin pienempiin osatekijöihin, joita voidaan tulkita eri tavoin. (Seppä 2012, 19.)

Kuten Seppä (2012, 21) toteaa, ovat kuvan ja kuvantulkinnan onnistumisen kriteerit kulttuurisesti ja historiallisesti muuttuvia. Mahdollisimman totuudenmukaisen ja kauniin jäljentämisen sijaan onnistuneena pidetään kuvaa, joka herättää mielenkiintoa sekä ravistelee tunteitamme ja ajatuksiamme. Laadulliseen kuvantutkimukseen kuuluvat Seppänen (2012, 24) mukaan esimerkiksi formalistinen, semioottinen, diskurssianalyttinen kuvantutkimus

sekä ikonografinen kuvantutkimus, joista osaa käsitellään hieman jäljempänä. Laadullisella kuvantulkinnalla tarkoitetaan muun muassa sitä, että katsoja vaikuttaa aina jollakin tapaan siihen, mitä katsoo. Hän ei siis voi toimia erillään tutkittavasta kohteesta. (Seppä 2012, 24.)

Visuaalinen lukutaito on visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä. Seppänen (2001a, 15–16) kuvaa visuaalisella lukutaidolla olevan kaksi ulottuvuutta, joista toinen opitaan luonnostaan. Toisaalta aiheuttaa ponnisteluja ymmärtää toista ulottuvuutta – sitä, miten valokuva toimii kulttuurisena esityksenä eli representaationa.

Tutkimusten mukaan ihmiset eivät vastaanota median ja populaariviihteen sisältöjä sellaisinaan, vaan syntyviin merkityksiin vaikuttavat monet tulkitsijan henkilökohtaiset ja sosiaaliset tekijät, kuten ikä, sukupuoli, yhteiskunnallinen asema, varallisuus, yhteisö sekä jo olemassa olevat asenteet (Herkman 2007, 24). Näin merkitykset ja kokemukset eivät Herkmanin (2007, 25) mukaan voi koskaan olla ympäristöstään erillisiä, vaan niitä rajaavat monenlaiset sekä yhteiskuntaan, että yhteisöön ja identiteettiin ja kulttuuriin käytänteisiin liittyvät tekijät.

Voidaan siis ajatella, että jokaisen ihmisen eletty elämä vaikuttaa vahvasti hänen medianlukutaitoonsa – siihen, miten hän kuvia tarkastelee ja analysoi, mikä taas vaikuttaa yksilön subjektiiviseen käsitykseen häntä ympäröivästä maailmasta. Samalla median ja yleisesti populaarikulttuurin kautta heijastetaan myös identiteettejä, kuten käsityksiä kansallisuudesta, sukupuolisuudesta ja seksuaalisuudesta (Herkman 2007, 25).

Kuvissa on pintatason merkitysten lisäksi myös paljon sellaisia kulttuurisia merkityksiä ja ulottuvuuksia, jotka eivät aukene ilman opittua tietoa tai esiyymmärrystä. Vieraan kulttuurin edustajan on siis vaikea tajuta kaikkia kuviin koodattuja merkityksiä, sillä myös kuvien maailman esineitä, hahmoja ja ilmiöitä opitaan nimeämään kulttuurisesti. Kuva on siis aina kaksiulotteinen rajattu esitys todellisuudesta. (Herkman 2007, 72–73.) Kress & van Leeuwen (2006, 4) puolestaan esittävät, ettei visuaalisuudella ole mitään niin sanottua universaalia kielioppia, vaan se on aina kulttuurisidonnaista.

Kriittiset tutkijat ovat sitä mieltä, että media sekä muokkaa että tuottaa todellisuutta. Media siis toisaalta kuvaa todellisuutta, toisaalta taas muokkaa sitä antamalla esimerkiksi toisille näkökulmille ja intressiryhmille enemmän julkisuutta kuin toisille. (Herkman 2007, 86.)

3.2 Diskurssit

Tässä tutkimuksessa tuodaan usein esiin termi diskurssi, jolla yleisesti viitataan erilaisiin tapoihin käyttää kieltä. Seppäsen (2005, 259) mukaan esimerkiksi lääkäreillä on oma diskurssinsa, joka eroaa olennaisesti vaikkapa lehtikuvaajien käyttämästä diskurssista. Tällöin nämä kaksi ammattiryhmää eivät siis välttämättä ainakaan automaattisesti ymmärrä toistensa keskinäistä keskustelua.

”Toisaalta lääkäri ja lehtikuvaaja voivat keskustella jalkapallosta sellaisen diskurssin sisällä, joka ei välttämättä avaudu urheilulajia seuraamattomalle ihmiselle” (Seppänen 2005, 259).

Asiantuntijuuden Seppänen (2005, 259) kuvaakin tarkoittavan juuri sitä, että voi osallistua jostakin tietystä aiheesta käytävään keskusteluun, lukea tekstejä ja olla sisällä diskurssissa. Tieteen termipankki (Tieteen termipankki 2018) määrittelee diskurssin puhekielisenä interaktion tai tekstinä, lausuman osana. Se on myös näiden lausumien kokonaisuus, jota tarkastellaan joko sen narratiivisen tai argumentatiivisen luonteen mukaan tai sen tuottamis- ja vastaanottotapojen kautta määrättyssä sosiokulttuurisessa ympäristössä.

3.3 Ikonografinen kuvantulkinta

Taidehistoriassa on jo pitkään ollut suosiossa kuvien ikonografinen tulkintamalli, ja sitä hyödynnetään edelleen kuvantutkimuksessa. Menetelmä tutkii paitsi kuvien ja kuvatyypien alkuperää, myös niiden erityispiirteitä, merkitystä ja historiallista kehitystä. Ikonografinen tulkintamallin avulla on samalla mahdollista analysoida maailmakatsomuksia, joita kuvat välittävät. Jotta kuva-analyysi olisi sisällöllisesti mielekästä, siihen tarvitaan saksalaisen taidehistorioitsijan Erwin Panofskyn mukaan ikonografiaa, joka huomioi visuaalisten motiivien ja muotojen itsestään selvän merkityksen lisäksi myös laajempia ja moniselitteisempiä kulttuurisia ilmiöitä. Panofskyn mukaan jokainen yksittäinen kuvallinen motiivi saa merkityksensä juuri kulttuurin vaikutuksesta. (Seppä 2012, 103.)

Teoksessaan Seppä (2012, 106) selventää lähemmin Panofskyn teoriaa visuaalisesta tulkintaprosessista. Teorian mukaan kuvan tulkitsijan analyysi jakautuu kahteen osaan: kun ikonografinen analyysi keskittyy kuvan aiheen tutkimiseen – ei siis niinkään muotoon – ikonologinen analyysi taas mahdollistaa kohteen varsinaisen merkityksen määrittämisen. Näitä kahta tulkinnan tasoa edeltää aina niin sanottu tosiasiallisen merkityksen havainnonvarainen taso. Tätä tasoa Panofsky kutsuu myös esi-ikonografiseksi tulkinnaksi.

Havainnoidessaan kuvan luonnollista tai tosiasiallista merkitystä katsoja kiinnittää huomionsa ensisijaisesti siihen, *mitä kuvassa on tosiasiallisesti esitetty*. Kuvan katsoja toimii tässä samoin kuin arkista elämää tarkkaileva ihminen: nähdessään esimerkiksi miehen nostavan hattua kadulla hän ei jää miettimään tapahtuman muotoon liittyviä seikkoja (kuten formalistit olettavat). Sen sijaan hän alkaa välittömästi pohtia kyseisen visuaalisen eleen kulttuurista merkitystä ja sisältöä (miksi mies nostaa hattua?). (Seppä 2012, 107.)

Myöhemmin, kohteen varsinaista merkitystä tulkitessaan, katsoja liittyy siihen laajemmin kulttuurisia huomioita. Panofsky kutsuu tätä tulkintavaihetta tarkastelun kohteen toisen asteen merkityksen tai konventionaalisen merkityksen muodostamiseksi. Viimeisellä tulkinnan tasolla, jota Panofsky nimittää myös symboliseksi tasoksi, tulkitsija antaa tarkastelemalleen kohteelle lopullisen merkityksen tulkiten kaikki kohteen yksityiskohdat yksilöllisen persoonallisuutensa ja maailmankatsomuksensa perusteella. Näin syntyy kohteen niin sanottu sisäinen merkitys. Panofskyn mukaan visuaalisen kohteen merkityksen määrittämiseen vaikuttavat siis aina myös katsojan yksilölliset osatekijät, kuten esimerkiksi kansallisuus, etnisuus, seksuaalisuus ja koulutus. Näin ajateltuna katsojan yksilölliset ja kulttuuriset erityispiirteet vaikuttavat siihen, mitä hän kuvassa näkee. (Seppä 2012, 107.)

3.4 Semiotiikka kuvantutkimuksessa

Alun perin puheen ja kirjoitetun kielen tutkimuksen työkaluksi kehitettyä semioottista teoriaa on jo pitkään sovellettu myös kuvantutkimuksessa. Semiotiikka tutkii kuvaa kielen kaltaisena merkkijärjestelmänä. Semiotiikan avulla kuvan tutkiminen on aina representaatioiden tutkimusta – silloin etsitään vastausta kysymyksiin mitä kuvat esittävät ja miten. (Seppä 2012, 128.)

Teorian soveltajia kiinnostavat myös kuvien eri piilomerkitykset eli minkälaisia ideoita ja arvoja kuvien symboliseen kieleen voi olla kätkeyty. Semioottisen kuvantutkimuksen johtohahmoja on ranskalainen Roland Barthes, jonka tavalla mieltää kuvien ja kielten suhdetta on yhteneväisyyksiä amerikkalaisen filosofin Susanne K. Langerin kuvantutkimusten kanssa. Langerin mukaan kuvia ja kieltä ei esimerkiksi ole mahdollista tutkia samoin menetelmin, sillä visuaalisilla medioilla, kuten valokuvalla, ei ole kielen pienempien osien itenäisiin merkityksiin perustuvaa kielioppia. (Seppä 2012, 128.)

Seppä (2012, 178) kertoo Barthesin ehdottavan myös, ettei kuvia pitäisi tarkastella ainoastaan kielellisinä merkkeinä ja koodeina vaan myös yksilöllisinä kokemuksina, jotka perustuvat tunteisiin, tuntoaistiin, muistiin sekä tiedostamattomaan. Näitä kokemuksia ei ole eletyn elämän tavoin mahdollista täysin tyhjentävästi selittää.

Mitä kuvien tulkitsija sitten voi ammentaa semioottisesta tutkimuksesta? Sveitsiläinen kielitieteilijä Ferdinand de Saussure oli sitä mieltä, että ihmisten todellisuuden jäsentäminen perustuu erilaisiin kielellisiin representaatioihin, jotka taas voidaan jakaa kielitieteen avulla pienempiin merkityksellisiin yksikköihin. Saussuren mukaan inhimillisesti tuotetut merkitykset eivät ole luonnollisia tai tosia, sillä jokainen merkitys tuotetaan tietyn rajallisen ja samalla jatkuvasti muuttuvan kielellisen kulttuurin ja systeemin puitteissa. Näihin ideoihin perustuu ajatus siitä, että kieli enemmänkin rakentaa todellisuutta kuin heijastelee sitä. (Seppä 2012, 131.)

Sepän (2012, 134) mukaan mikään ei pakota tulkitsijaa tulkitsemaan havainnoimiamme merkkejä jollakin tietyllä tavalla, vaan kulttuurinen konteksti, ihmisen oma persoonallisuus ja osittain myös kielelliset systeemit tarjoavat tulkitsijalle erilaisia lukemisen mahdollisuuksia, joiden joukosta hän voi valita. Esimerkiksi kuvan kompetenssi ei ole rajaton, sillä sen sisältämiä representaatioita rajaavat paitsi kielellisen järjestelmän ehdot, myös tulkitsijan omat tiedot ja taidot. Merkit siis ovat monitulkintaisia, ja siksi vastaanottajan omalla aktiivisella toiminnalla on suuri merkitys.

”Jos merkkien tulkinta on jo lähtökohtaisesti huojuvaa ja sisältää monenlaisia tulkintamahdollisuuksia, viime kädessä lukijan yksilöllisyys, arvomaailma ja tulkinnallinen kyvykkyys ovat ensiarvoisen tärkeitä kaikenlaisia tekstejä luettaessa” (Seppä 2012, 135).

3.5 Representaatiot

Tässä luvussa pohditaan yleisesti representaatioiden käsitettä sekä eri mediassa esiintyvien representaatioiden merkitystä seksuaalivähemmistöjen näkökulmasta. Representaation merkitys visuaalisen kulttuurin tutkimuksen kannalta on moniselitteinen. Käsitteen avulla on Seppäsen (2005, 77) mukaan mahdollista pohtia esimerkiksi millä tavoin erilaiset mediat paitsi esittävät ja tuottavat todellisuutta, myös kenen näkökulmasta sitä tuotetaan ja millaisin välinein. Vaikka Seppänen samalla korostaakin, että näitä asioita voi miettiä myös ilman representaation käsitettä, mikä osittain on asianlaita myös tämän tutkimuksen yhteydessä, hän muistuttaa kuitenkin representaatioiden vakiintuneen osaksi visuaalisen kulttuurin tutkimuksen käsitteistöä.

Representaation termi tulee englannin kielen sanasta representation, jonka monimerkityksisyyden Herkman (2007, 80) sanoo kuvaavan hyvin esityskäytäntöjen monitahoisia ulottuvuuksia. Sana viittaa siis asioiden esittämiseen, jolloin esimerkiksi ihmisen sukupuolta, seksuaalisuutta, kansallisuutta tai rotua voidaan representoida eli esittää julkisuudessa monin eri tavoin.

Eri ihmiset näkevät ympärillään esittäytyvän arkisen kuvallisuuden eri tavoin riippuen siitä, pitävätkö he representaatiota todellisuuden heijastumana vai ymmärtävätkö he sen rakentavan todellisuutta. Ensimmäisessä tapauksessa pohditaan sitä, vastaako kuva todellisuutta vai ei, kun jälkimmäisessä tapauksessa kysytään, minkälainen on todellisuus, jonka kuva rakentaa ja minkälaiset ovat keinot. (Seppänen 2005, 78.)

Visuaaliselle lukutaidolle Seppänen (2001a, 15–16) siis asettaa kaksi ulottuvuutta, joista toinen opitaan luonnostaan. Kenenkään ei esimerkiksi tarvitse ponnistella ymmärtääkseen, että hymyilevä ihminen valokuvassa mitä todennäköisimmin on iloinen. Toisaalta taas meidän täytyy nähdä vaivaa sen eteen, että ymmärtäisimme millä tavoin valokuva toimii kulttuurisena esityksenä eli representaationa, ja samalla osana visuaalista järjestystä.

Pienimäki (2013, 17) kutsuu valokuvaa konventionaaliseksi esityskäytännöksi, jossa merkin ja sen esittämän todellisuuden välillä on kausaalinen jatkuvuussuhde. Hänen mukaansa kuva samalla oleellisesti hyödyntää ilmaisussaan merkin ja sen representoiman todellisuuden samankaltaisuutta, sen samannäköisyyttä. Kuvakokemukset ja tulkinnat kuvista ovat siis aina viime kädessä henkilökohtaisia, ja perusteltuja tulkintoja näin ollen voi olla useita (Pienimäki 2013, 30). Hietaharjun (2006, 17) kuvatulkinnan lähtökohtana on ajatus siitä, että valokuva on samalla kohteen uudelleen esitys eli representaatio ja kuva, jälki todellisuudesta.

Toimittajan ja sisällöntuottajan työhön ja journalistisiin prosesseihin liittyy oleellisesti kuvista ja niihin ladatuista eri merkityksistä keskustelemisen taito. Seppänen (2005, 82) näkee kuvaajan ja toimittajan vuorovaikutuksen pääsevän aivan toiselle tasolle silloin, kun kumpikin osaa analysoida sitä, mikä tekee kuvasta hyvän ja minkälaisia kulttuurisia merkityksiä kuvaan samalla latautuu.

3.6 Representaatioiden järjestelmistä

Edellä mainitussa esimerkissä molemmat, sekä toimittaja että valokuvaaja, tulkitsevat ja analysoivat kuvia työssään omien kokemustensa perusteella. He molemmat ovat omanlaisiaan ja yksilöllisiä sosiodemografisia kokonaisuuksia, mutta samalla heissä on kulttuurisesta näkökulmasta toisiinsa nähden myös paljon yhteistä.

Seppänen (2005, 85) puhuu mahdollisuudesta ajatella, että jokaisen ihmisen mentaalisten representaatioiden järjestelmä perustuu ainoastaan hänen yksilöllisiin kokemuksiinsa. Seppänen kuitenkin kumoaa väittämän mahdottomana, sillä ihmiset kuitenkin kykenevät

ymmärtämään toisiaan ja tästä syystä kykenevät toimimaan yhdessä – juurikin yhteisten käsitteiden, jaettujen mentaalisten representaatioiden ansiosta. Samanlaisessa kulttuurisessa ympäristössä elävät siis tulkitsevat ympäristöään ainakin suunnilleen samoilla tavoilla.

Seppänen (2005, 85) jatkaa vielä selvitystä siitä, miksi visuaaliset esitykset on tärkeää ymmärtää representaatioiksi. Käsitteen avulla Seppänen sitoo kuvien merkitykset osaksi ihmisten välistä vuorovaikutusta, kulttuuria ja erilaisia merkkijärjestelmiä. Kuvien viestit eivät siis aukea vain kuvia katsomalla, vaan niiden ymmärtämiseksi on tärkeää analysoida minkälaisia yhteisesti jaettuja merkityksiä ne pitävät sisällään ja missä yhteydessä. Valokuvien merkitykset nimenomaan opitaan tulkitsemaan, ja nämä merkitykset ovat paitsi kulttuurisia, myös aika- ja paikkasidonnaisia (Seppänen 2005, 89).

Tällä tavalla jokainen siis tarkastelee ja tulkitsee kuvia paitsi oman yksilöllisen myös ihmisiä yhdistävän kulttuurisen taustansa perusteella. Tätä kuvaajan alkuperäisen tarkoituksen ja kuvajournalistisen lopputuotteen välisen yhteyden katkeamista Seppänen (2005, 93) nimittää yhdeksi kuvajournalistisen prosessin keskeiseksi ja hallitsevaksi piirteeksi – riippumatta siitä, miten toivottava se on ollut.

Kuvapankit ja kuvatoimistot ruokkivat medioita kuvavirralla, jota mediat merkityksellistävät tarpeelliseksi katsomallaan tavalla. Kuvajournalismin syntyminen yhteistyön tuloksena ja kuvapankkien olemassaolo ovat yksi lisäperuste sille, että kuvajournalististen representaatioiden tulkinnassa ei kannata kovin paljon laskea kuvaajan henkilökohtaisen intention, tarkoituksperän, varaan. (Seppänen 2005, 93.)

Seppänen (2005, 93) puhuu samassa yhteydessä myös kulttuurin medioitumisesta. Termi tarkoittaa hänen mukaansa sitä, että ihmisten kokemukset nykypäivänä ovat yhä enemmän median välittämiä.

Konstruktiiivisesti ymmärretty representaatio ei etsi vastausta siihen, miten representaatio vastaa todellisuutta tai toisaalta mitkä ovat sen tekijöiden tarkoituksperät. Näiden kysymysten sijaan vastaus pyritään löytämään siihen millaisen todellisuuden mediaesitys tuottaa ja mitkä ovat keinot. Representaatiota ei siis verrata todellisuuteen, vaan sitä pidetään osana todellisuutta. Keskiössä on näin ollen kysymys siitä, minkälaiset ovat ne keinot, joita representaatio käyttää antaakseen vaikutelman, että se todella esittää todellisuutta. (Seppänen 2005, 95.)

4 Menetelmät ja aineisto

Tässä luvussa paneudutaan tarkemmin tämän tutkimuksen menetelmiin, valittuihin haastateltaviin sekä kerättyyn tutkimusaineistoon.

4.1 Tutkimusongelmasta

Eri vähemmistöjen oikeudet ja niiden toteutuminen on aina ajankohtainen, mielenkiintoinen sekä tärkeä tarkastelun ja tutkimisen kohde. On oleellista ymmärtää millä tavoin yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa oleva media esittää seksuaalivähemmistöt sekä miten seksuaalivähemmistöt itse kokevat mediassa esillä olevan kuvaston. Tähtäimessä on ennen kaikkea tämän kuvaston monimuotoistuminen sekä stereotyyppisistä kuvastoista pikkuhiljaa erkaantuminen.

Tämä haastattelututkimus tehtiin työelämälähtöisenä toimeksiantona STT:n konserniin kuuluvalla Lehtikuvalla, ja sen tarkoituksena on paitsi saattaa kuvatoimiston tietoon haastatteluissa esiin tulleita seikkoja, samalla antaa kuva-arkiston ylläpitäjille lisätyökaluja muokata ja kehittää seksuaalivähemmistöjä esittävää kuvituskuva-arkistoaan eettisempään ja monimuotoisempaan suuntaan.

Niin kauan, kun suomalainen media esittää eri seksuaalivähemmistöt yksipuolisesti ja stereotyyppisesti, seksuaalivähemmistöjä edustava kuvasto jää kapea-alaiseksi, ja usein myös antaa näiden vähemmistöjen elämästä todellisuutta vastaamattoman kuvan. Seurauksena merkittävä osa väestöstä jää turhaan yksipuolisesti esitellyksi tai jopa kokonaan näkymättömiin. Tähtäimessä olisi mahdollisuuksien mukaan esittää vähemmistöjen edustajat mediassa enemmän heidän itsensä toivomallaan tavalla – vallalla on nimittäin usein sellaisia esittämistapoja sekä diskursseja, jotka eivät tätä tavoitetta tue.

4.2 Käytetyt metodit: haastattelu ja sen rakenne

Tutkimukseen liittyvät haastattelut tehtiin vuoden 2018 helmi–maaliskuun aikana. Haastateltavilta kysyttiin kahdenlaisia kysymyksiä: valittuihin kuviin liittyviä – esimerkiksi vastaako kuva heidän mielestään seksuaalivähemmistöjen eettistä representaatiota, sekä yleisiä aiheeseen liittyviä kysymyksiä, kuten onko merkitystä, kuuluvatko seksuaalivähemmistöjä edustavien kuvituskuviin henkilöt oikeasti tähän väestöryhmään. Työ antaa näin ollen vastauksia valittujen Lehtikuvan kuvien analysoinnin lisäksi myös yleisemmin aiheeseen liittyvään problematiikkaan. Tarkat haastattelukysymykset ovat luettavissa tutkimuksen lopun liitteistä.

Tutkimuksen luonteesta riippuu siihen käytetyn menetelmän soveltuvuus – jokaisessa menetelmässä on omat etunsa ja toisaalta haasteensa. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä soveltuu tämänkaltaiseen tutkimukseen, jossa tarkoituksena on selvittää ja analysoida valitun ihmisryhmän kokemuksia ja mielipiteitä tiettyyn asiaan liittyen. Kattavalla ja onnistuneella tiedonkeruutavalla on olennainen rooli, jotta haastatteluista saadaan tutkimuksen kannalta toivottu ja tarpeellinen määrä tietoa. Haastattelut toteutettiin teema-haastatteluin – vaikka kysymykset olivat jokaiselle haastateltavalle samat, niiden tarkka muoto, järjestys ja laajuus vaihtelivat kunkin haastattelun mukaan. Teemahaastattelu on menetelmä, joka vapauttaa tutkittavat henkilöt mahdollisimman luontevaan reagointiin (Hirsjärvi ja Hurme 1995, 8).

Metodin tarkoituksena oli tällä tavoin jättää haastattelutilanteessa vastaajalle liikkumatilaa näin huomioon ottaen jokaisen haastatellun yksilölliset tarpeet. Samalla haastatteluista tehtäessä selvisi kunkin haastateltavan kohdalla juuri hänelle luontaisimmat tavat kommunikoida sekä reagoida hänelle esitettyihin kuviin ja kysymyksiin. Haastattelut toteutettiin rauhallisessa, kodinomaisessa ympäristössä, jossa ulkoapäin tulevien ärsykkeiden määrä oli minimoitu. Haastattelutilanteessa oli käytössä jo aiemmin hyväksi koetun tavan mukaisesti muistiinpanovälineinä sekä kännykän nauhuri että kannettavan tietokoneen tekstinkäsittelyohjelma. Tällä tavalla on mahdollista saada yksityiskohtaisesti muistiin haastattelussa esiin tulleet asiat sekä samalla vähimmäistä riskiä menettää koko haastattelu, jos toinen välineistä syystä tai toisesta pettää. Haastattelut kestivät haastateltavasta riippuen 35–45 minuuttia, jonka aikana materiaalia tutkimuksen pohjaksi saatiin kerättyä tarpeellinen määrä. Jokaisen haastattelun alussa haastateltavalle näytettiin yksitellen tutkimukseen valitut kuvat, ja samalla heiltä kysyttiin kuviin liittyviä kysymyksiä. Kuhunkin kuvaan liittyvien kysymysten aikana kuva oli koko ajan haastateltavan näkyvässä. Tämän jälkeen haastateltavilta vastasivat vielä aiheeseen liittyviin yleisiin kysymyksiin.

4.3 Haastateltavat ja valitut kuvituskuvat

Haastatteluissa vastaajina oli viisi seksuaalivähemmistöön kuuluvaa ihmistä, joista kaksi naista ja yksi muunsukupuolinen henkilö identifioi itsensä lesboksi ja kaksi miestä homoksi. Ikähaarukaltaan vastaajat ovat 40–49 vuotiaita, pääkaupunkiseudulla asuvia suomalaisia henkilöitä. Vaikka tutkimuksen vastaajia yhdistääkin tiettyyn vähemmistöön kuuluminen, poikkeavat he muutoin toisistaan taustoiltaan, ammatiltaan sekä esimerkiksi siinä, onko heillä lapsia. Haastateltavista ei etukäteen ollut tiedossa oikeastaan muuta, kuin että he ovat täysi-ikäisiä ja luokittelivat itsensä johonkin seksuaalivähemmistöön kuuluviksi. Haastattelututkimuksessa niin sanottu puhtaalta pöydältä aloittaminen on olennaista, sillä näin tutkijan ei ole mahdollista edes alitajuisesti luoda haastatteluun tulevasta

ihmisestä minkäänlaista valmista mielikuvaa tai mielipidettä. Anonymiteetin vuoksi haastattelulainauksia ei ole tutkimuksessa yksilöity. Henkilöllisyyden salassa pitäminen paranee, kun eri lainauksia ei ole mahdollista yhdistää samaan henkilöön.

Tutkimuksessa käytettäväksi kuva-aineistoksi valittiin yhdessä STT:n edustajan, Lehtikuvan kuvamyynnin esimiehen Johanna Oksasen kanssa neljä kuvaa Lehtikuvan kuvituskuva-arkistosta. Kuva-aineistossa on mukana sekä kuvitus- että uutiskuvituskuvia. Koska puhtaiden kuvituskuvien – joissa kuvassa esiintyvä kuvausmalli on allekirjoittanut mallivapauspöytäkirjan – saatavilla oleva otos olisi ollut hyvin suppea, kuvituskuviksi luetaan tämän tutkimuksen yhteydessä myös uutiskuvituskuvat. Kuten jo aiemmin on todettu, selkeyden ja yksinkertaisuuden vuoksi nimitetään tutkimuksessa näitä molempia kuvaryhmiä kuvituskuviksi.

Tutkimuksen kuvat valikoituivat sen oletuksen perusteella, että seksuaalivähemmistöistä julkaistava kuvasto on usein stereotyyppistä ja samalla yksipuolista, kuten sateenkaarilippuja ja kaulailevia homo- tai lesbopareja – ja Lehtikuvan kuva-arkistosta löytyi suhteellisen monia tällaisia kuvia. Valitut kuvat kuitenkin myös eroavat toisistaan monella tavalla – niissä esiintyy eri ikäisiä ihmisiä erilaisissa elämään liittyvissä tilanteissa.

5 Seksuaalivähemmistön edustajien tulkintoja Lehtikuvan kuvista

Ennen kuin paneudutaan haastattelututkimuksessa esiin tulleisiin vastauksiin, on syytä hieman pohtia valokuvan eettisyyden käsitettä. Tämän tutkimuksen yhteydessä kuvan eettisyys voitaneen määritellä siten, että sillä ennen kaikkea pyritään antamaan representaatio, joka ei ole diskriminoiva. Kuvan eettisyyden periaate sisältää analyysissä siis ainakin tämän oletuksen. Lopussa tuodaan esille myös toinen, vaihtoehtoinen tapa mieltää eettisyyden käsite.

5.1 Kuva 1

Haastattelutilanteessa jokaiselle haastateltavalle näytettiin ensimmäisenä tämä yllä esitetty kuva (kuva 1). Haastateltavista osa tulkitsi sateenkaaren värisen varjon alla olevat hahmot miespariksi, osa mieheksi ja naiseksi, kun taas osa ei kyennyt omien sanojensa mukaan tunnistamaan sukupuolta. Yksi haastateltava jopa totesi hieman sarkastisesti olevan mahdotonta edes tietää, onko kuvassa ylipäättään ihmisiä vai esimerkiksi mallinukkeja. Kaikki haastateltavat kiinnittivät heti alussa huomionsa sateenkaaren väreihin seksuaalivähemmistöihin tyypillisesti liitettävänä stereotyyppisenä elementtinä. Kuvan eleettömyyteen ja mystisyyteen suhtauduttiin epäillen.

”Näyttää heteroparilta tai on vaikeaa sanoa, ovatko ihmiset samaa sukupuolta vai ei. Sateenkaaren värit on stereotyyppinen ja tyypillinen tunnusmerkki seksuaalivähemmistöjä esitettäessä.”

”Sateenvarjossa on tutut värit. Kuvassa annetaan hyvin vähän vihjeitä mistään – ei ole tiedossa edes esimerkiksi mistä maasta kuva on.”

”Sateenkaaren värit viittaa seksuaalivähemmistöihin, mutta ihmisistä on vaikea sanoa ovatko he miehiä vai naisia vai mitä.”

Kuva herätti kaikissa vastaajissa tunteen, että siinä halutaan peitellä jotakin. Sen tulkittiin toistavan haitallisia stereotyyppioita salailusta ja valtavirrasta poikkeavan seksuaalisen suuntauksen piilottelun tarpeesta. Kuvaa pidettiin tästä syystä epäeettisenä ja seksuaali-

vähemmistöjen haitallisia sekä vanhanaikaisia representaatioita ylläpitävänä. Kuvan representaatiot koettiin moneen kertaan toistetuiksi ja toivottiin, että seksuaalivähemmistöjä esittävän kuvamaailman monimuotoisuudessa voitaisiin yleisesti jo edetä. Tämän kuvan, kuten kaikkien muidenkin näytettyjen kuvien yhteydessä, korostettiin kuitenkin ennen kaikkea kontekstin tärkeyttä – on siis merkitystä sillä, missä yhteydessä kuva esiintyy. Tähän liittyen tuotiin esiin paitsi asiayhteys, teksti tai artikkeli, jonka yhteydessä kuva esiintyy, myös kanava, jossa kuva esiintyy. Kuvaan liitettävän diskurssin todettiin vaihtelevan näiden mukaan.

”Kuvasta tulee mieleen, että on olemassa me ja sitten ne muut, seksuaalivähemmistöt on ne muut. Kuva on niin sanottu kaappikuva, ihmiset siinä ovat kuin jostakin salakerhosta tai lahkosta. Kuvassa toistetaan ikivanhoja ajatuksia salailun tarpeesta.”

”Uskon, että kuvaan on ollut hyvät tarkoitusperät. Sen yhteyteen on varmasti osittain vahingossa tullut kaappi-diskurssi, vaikka varmaankin on alun perin pyritty vapautus-diskurssiin.”

”Voisin kuvitella, että aiheuttaisi ristiriitaista polemiikkaa, jos kuva esiintyisi esimerkiksi sellaisen uutisen yhteydessä, jossa käsitellään vaikkapa adoptiolakeja. Jos taas kyseessä olisi esimerkiksi homo- ja lesboparien parisuhteissa esiintyvä väkivalta, kuva sopisi mainiosti aiheen yhteyteen. Toisaalta kuvan eettisyys vaihtelee sen mukaan, käytetäänkö sitä mainstream-kanavissa vai gay-yhteisöjen sisällä. Valtaväestölle pitäisi totisesti jo tarjoilla vaihtelevampaa kuvastoa.”

Kuvaa pidettiin yleisesti yksipuolisena. Vastaajien kommentteista käy ilmi tämän liittyvän suurimmaksi osaksi siihen, että he kokivat kuvassa esiintyvien ihmisten esittämistavan häiritsevän salailevana. Yksimielisesti toivottiin, että hahmot saisivat sukupuolen ja että heidän kasvonsa näytettäisiin. Toisaalta huomattiin, että joskus aiheen vakavuudesta riippuen ihmisten henkilöllisyyden paljastaminen voi olla myös vaarallista.

”Tulee mieleen jokin poliisi-TV, jossa rikollisten tai uhrien silmät on peitetty mustalla viivalla tunnistamisen estämiseksi. Kuva on yksipuolinen, sillä katsoja ei näe miltä kuvassa esiintyvät ihmiset näyttävät tai keitä he ylipäättään ovat, ikään kuin heitä pitäisi tarkoituksella pitää piilossa. Kuten pedofiileja tai muuta ei yleisesti hyväksyttävää.”

”Kuvassa on aika ankea tunnelma. Näyttää, että ihmisillä on jopa huput päässä. Ihme, ettei pussit.”

”Joissakin yhteyksissä ihmisten ei välttämättä kannata esiintyä omilla kasvoillaan. Jos kyseessä on esimerkiksi seksuaalivähemmistöön kuuluvat venäläiset turvapaikanhakijat, on selvää, että heidän yksityisyyttään pitää suojella.”

5.2 Kuva 2

Ensimmäisen kuvan tavoin toisessa kuvassa haastateltavat kiinnittivät aikaisessa vaiheessa huomioita kuvassa esiintyvien ihmisten sukupuoleen. Myös tämän kuvan kohdalla toistui se seikka, etteivät vastaajat tulkinneet kuvassa esiintyvien ihmisten sukupuolia samoilla tavoin. Kuvan sanomaa pidettiin yleisesti ottaen positiivisena, mutta toisaalta sen koettiin välittävän myös stereotyyppioita.

”Ensinäkemältä on vaikea sanoa, kumpaa sukupuolta taaimmainen ihminen on, ja moni voisi tässä ajatella hänen olevan yhtä hyvin nainen. Myös tässä kuvassa toistuu sama kaappidiskurssi, kuin ensimmäisessä kuvassa.”

”Tämä kuva on positiivisempi kuin ensimmäinen kuva, mutta toisaalta todella stereotyyppinen, kun piiloheteronormatiivisuus tulee voimakkaasti esille. Näkökulma on valtaväestön – homoyhteisön kuvastossa tämä ei olisi tyyppillinen kuva, vaan siellä haettaisiin jotakin miehisempää tekemistä.”

”Miehiä ei yleensä kuvata siivoamassa, mutta kuvasta ei silti välity henkilöiden välinen suhde. Voisi olla vaikka siivousyrityksen mainos.”

”Ihan kiva kuva sinänsä, sillä harvemmin näkee kahta miestä yhtä aikaa siivoamassa. Ympäristö on kodinomainen, taulukin seinällä. Tulee tunne, että kuvassa on pariskunta kotonaan. Toisaalta se voisi olla jostakin koulutusesityksestäkin.”

Kuvan aihevalinnan ajateltiin laajentavan seksuaalivähemmistöistä yleisesti esitettävää kuvastoa, kun sen teemana on niinkin tavallinen arkiaskare kuin siivoaminen. Muutosehdotuksiakin löytyi, sillä jokainen vastaaja koki jälleen kuvassa esiintyvien ihmisten kasvot piilottavan esittämistävän ongelmalliseksi. Kuvassa nähtiin piilodiskursseja, jotka nousivat usein esiin vasta hieman myöhemmässä vaiheessa kuvaa tarkastellessa. Myös kuvan teknisiin ominaisuuksiin, kuten kuvakulmaan kiinnitettiin huomiota.

”Kuvakulma on mielenkiintoinen, paljon jää piiloon. Eikö kukaan malli halua esiintyä homokuvastossa omilla kasvoillaan, tässäkin toinen malli näkyy vain osittain ja toista ei voi millään tavoin tunnistaa. Kuvakulmilla on voimakas

ideologinen merkitys. Kuva olisi hyvin erilainen, jos kasvot olisivat tunnistettavissa. Hymyt ja eritoten kasvojen näkyminen voisivat muuttaa stereotyyppisiä ajatusmalleja.”

”Kuvassa on sama ongelma, kuin ensimmäisessäkin kuvassa – lähtökoh-
tana luultavasti on ollut eettisesti kantava ajatus, kun uudella ja myönteisellä
tavalla on haluttu asioita esittää. Kaappidiskurssi on silti voimakas, kun kas-
voja ei näy, ja vaikka homot on laitettu tekemään asiaa, jota jokainen ihmi-
nen tekee, koti on silti myös kaapin paikka.”

”Jos on tarkoitus esittää, että henkilöt ovat pariskunta, voisivat he katsoa ka-
meraan tai muutoin näyttää kasvonsa. Nyt he tuijottavat vain synkkinä lattii-
aan, pirteämpi ilme olisi kivampi.”

”Henkilöt ovat surullisen näköisiä ja yläkulmasta katsominen tekee heistä jo-
tenkin syyllisen oloisia.”

Yleisesti ottaen kuvan ideaa kuitenkin pidettiin raikkaana ja kuvassa nähtiin uusia ulottu-
vuuksia ja tervetullutta monipuolisuutta, jota seksuaalivähemmistöihin liittyvästä kuvas-
tosta ei perinteisesti koettu löytyvän. Kyllästyminen niin sanottuun Pride-kuvastoon nousi
jälleen esille, ja tätä kautta kuvan arkiselle ja tavalliselle elämäkuvaukselle osattiin antaa
arvoa. Myös niin sanotun asenteellisuuden puuttuminen koettiin hyvänä ja huomionarvoi-
sena asiana.

”Kuva ei ole millään tavalla halveksiva tai asenteellinen. Kyseessä voisi olla
kuvituskuva esimerkiksi parisuhderekisteröityneen arjesta.”

”Harvemmin näkee tällaisia kuvituskuvia, jossa omasta kodista pidetään yh-
dessä huolta, hellyttävää.”

”Tällainen arkinen elämäokuvaus laajentaa esillä olevaa kuvastoa, kun aina
ei ole pelkkiä bilekuvia jostakin Prideilta.”

”Antaa arkisen, tavallisen kuvan – ihmiset ovat lähtökohtaisesti keitä tahansa
ihmisiä, eikä seksuaalinen suuntautuminen ole tässä millään tavalla esillä.
Se on hyvä juttu.”

5.3 Kuva 3

Kolmannen kuvan kohdalla vastaajien mielipiteet jakautuivat jyrkimmin – osa piti kuvaa hyvin positiivisena ja uskoi sen nimenomaan välittävän hyväksyvää sekä rakkaudentäyteistä sanomaa seksuaalivähemmistöistä, kun osa taas päinvastaisesti ajatteli sen analysoitavista kuvista eniten korostavan ja vahvistavan haitallisia stereotyyppioita.

”Hyvin stereotyyppinen kuva kahdesta suutelevasta nahkahomomiehestä. Se antaa yksipuolisen kuvan – tulee tunne, että kaikki homot ovat tällaisissa heimoasuissa yötä päivää. Kuva on rohkea, hyvässä tai pahassa ja jakaa varmasti ihmisten tunteita ja mielipiteitä.”

”Yksipuolinen kuva, kuuluu perinteiseen vanhanaikaiseen homokuvastoon, jota viljeltiin ahkerasti eritoten 80-luvulla.”

Kuvasta pitäneet vastaajat kiinnittivät huomiota paitsi kuvassa esiintyvien henkilöiden väliseen romanttisesta suhteesta kielivään fyysisen yhteyden näyttämiseen, myös kuvan lokaatiovalintaan: julkisella paikalla tunteiden näyttämisen ajateltiin myönteisellä tavalla kielivän häpeilemisen puuttumisesta, vapautuneisuudesta ja rohkeudesta toteuttaa omaa seksuaalista suuntautumistaan muiden mielipiteistä välittämättä.

”Aivan ihana kuva, mukavaa, että näytetään rakkautta ja intohimoa. Pidän siitä kovasti.”

”Oikein positiivinen kuva, jossa ei ole mitään salailua – näyttää nimittäin, että ollaan julkisella paikalla. Sateenkaari-ilottelun vastapainona musta nahka tuo vaihtelua julkisuudessa yleensä esillä olevaan kuvastoon. Plussaa myös nahkatakkin hihassa näkyvästä tuhman harrastusklubin tunnuksesta.”

Voimakkaan eroottisen latauksen vuoksi kuva koettiin muun muassa provosoivana, mutta ennen kaikkea tämänkin kuvan kohdalla taas korostettiin kontekstin merkitystä ja määräävää vaikutusta: kuva voi näin ollen vastaajien mielestä esiintymisyhteydestään riippuen olla joko negatiivinen tai positiivinen. Nopeasti nähtiin ero siinä, esiintyykö kuva esimer-

kiksi yksittäisen sateenkaari-ihmisten tapahtumauutisoinnin yhteydessä vai onko sen tarkoitus kuvastossa edustaa tavallista, keskimääräistä homoparia. Kasvojen näkymättömyyteen kiinnitti jälleen jokainen vastaaja huomiota.

”Jos kuva liitettäisiin esimerkiksi perhelainsäädännön uudistamisesta kertovaan uutiseen, ruokkisi se erittäin voimakkaasti stereotyyppioita. Jos juttu taas olisi kuvassa esiintyvän parin häistä, kuva olisi relevantti ja hyväksyttävä.”

”Kuva on taas anonymi. Jos sillä ei ole merkitystä, keitä henkilöt ovat, tämä on periaatteessa ok. Katsojalle olisi kuitenkin huomattavasti mielenkiintoisempaa, jos kuvassa näkyisivät henkilöiden kasvot ja ilmeet.”

”Tällainen miesten suutelukuva voi varmasti järkyttää jotakuta, mutta kuvasta on aika vaikea päätellä oikeastaan mitään ilman kontekstia.”

”Kuva on provosoiva ja samalla marginaalinen näkemys. Se ei anna kattavaa kuvaa seksuaalivähemmistöistä, vaan siitä voi tulla olo, että homot haluavat aina julkisesti suudella ja kähmiä toisiaan. Jos aihe olisi geneerinen ja kuvassa heteropari, kuvattaisiinko heidät koskaan näin intohimoisesti suutelevina?”

5.4 Kuva 4

Neljäs ja viimeinen kuva koettiin henkilöiden tunnistamattomuuden vuoksi jälleen osittain negatiivissävytteisenä, mutta toisaalta vanhempien ja heidän pienen lapsensa läsnäolo vaikutti myönteisesti kuvan tunnelman ja sanoman tulkintaan. Kuvassa tulkittiin yleisesti olevan perhe: kaksi äitiä ja heidän lapsensa. Toisaalta tuotiin esille, että tätä mielikuvaa kuvalla ainakin halutaan katsojalle välittää – tällaisen asetelman ajateltiin voivan kuvata myös esimerkiksi päiväkotitilannetta, kahta lastentarhanopettajaa ja hoitolasta, tai kahta sisarusta tai kaverusta, sillä naisten välisissä suhteissa suhteen laadun koettiin voivan jäädä jokseenkin näkymättömäksi. Kuva koettiin toisaalta analysoitavista kuvista monipuolisimmaksi, mutta samalla välittävän vahvimmin heteronormatiivisuutta. Kuvan voidaan siis ajatella olevan samaan aikaan sekä kattava että yksipuolinen kuvaus seksuaalivähemmistöistä – muun muassa kontekstista riippuen.

”Tämä taitaa olla kuvista monipuolisin, mutta toisaalta heteronormatiivisin. Siinä on siis monia ulottuvuuksia – taas riippuu todella paljon siitä, missä yhteydessä kuva esitetään.”

”Neutraali tai positiivinen, hankala sanoa. Lapsen läsnäolo tekee paljon, samaten kirkkaat värit. Toisaalta tässäkin kuvassa ei näytetä kenenkään kasvoja.”

”Lapsen kautta annetaan olettaa, että kyseessä on perhe. Todennäköisesti henkilöt ovat naisia, mutta heidät on kuitenkin jälleen kerran haluttu pitää anonyminä. Kun ilmeitä ei näy, ei voi tietää onko kuvassa hyvä vai huono fiilis ja mitä ylipäättään tapahtuu.”

”Kaksi ihmistä, kaksi äitiä, lapsen molemmilla puolilla. Tässä opetellaan ehkä kävelemään – tulee assosiaatioita siitä, miten vanhemmat tukevat lasta elämän alkutaipaleella.”

Syvempää pohdintaa piilottelusta ja häpeän tunteen välittämisestä herätti se, että kuvassa esiintyvät henkilöt ovat paitsi kasvottomia, myös selin katsojaan – kävelemässä pois päin kamerasta. Kun henkilöiden kasvoja tai edes päitä ei näytetä, pohdittiin kuvan ihmisten ainakin periaatteessa voivan esittää myös miehiä tai transihmisiä. Kahden ihmisen pukeminen kuvassa naisten vaatteisiin on tarkoitus kuvata naisparia – tämän ratkaisun koettiin olevan stereotyyppisempää ajattelua tukeva, valmiiksi pureskellumpi, sillä useimmiten seksuaalivähemmistöistä juuri naisparit toistaiseksi ovat niitä, joilla lapsia on. Naisten vaatteita pidettiin jopa liian sukupuolittuneina. Kuvan arkielämän tekeminen sai vastaajilta kiitosta, mutta muutaman mielestä kuva oli kuitenkin lavastetun oloinen.

”Kaikki tietävät, että ne sateenkaariparit, joilla on lapsia, ovat naispareja. Tyypillistä kuvaa tästä aiheesta. Toisaalta kuvan naiset ovat todella naisellisia, joten se ei ehkä ole perinteistä representaatiota.”

”Jos halutaan kuvata sateenkaariperhettä, pitäisi perheen olla oikea sateenkaariperhe. Miksei tällaista perhettä voisi kuvata kuten mitä tahansa muutaakin perhettä? Kun ihminen kuvataan tällä tavalla takaapäin, tulee siitä vahva piilottelun maku – kuva ei ole avoin.”

”Kuvassa ei ole sinänsä mitään negatiivista tai stereotyyppistä, mutta kuitenkin häiritsee se, että ihmiset ovat selin eikä heidän kasvojaan näy. On ikään kuin jotain, jota täytyy pitää piilossa, asia, joka pitää peittää. Vähän niin kuin että kun olen homo tai lesbo, en voi esiintyä omilla kasvoillani ja nimelläni.”

”Kiva, että kuvataan tavallista arkielämää, lapsen kanssa ulkoilua. Kuvaa voisi kuitenkin muuttaa niin, että siinä näkyisivät kasvot ainakin osittain, myös ilmeet.”

”Tuntuu, että kuvassa on varta vasten nähty vaivaa, että puolikkaat ihmiset on todella saatu näyttämään naisilta, kun molemmilla on hameet ja niin edelleen. Vaatteet kuitenkin näyttävät siltä, että ne on revitty jostain pukuvarastosta, kuka tuollaisissa vaatteissa menisi leikki puistoon?”

Tämän kuvan kohdalla vastauksista kävi ilmi, että sen lisäksi, että kuvan eettisyys mielletään ei-diskriminoivien representaatioiden välittämisenä, eettisyyden voidaan ymmärtää tarkoittavan myös henkilöiden esittämistä anonyymeinä. Tällöin eettinen aspekti on sama kuin turvallisuuden aspekti – jos henkilöitä ei voi millään tavalla tunnistaa, he ovat turvassa diskriminoinnilta. Anonyymiydellä kuva siis lunastaa eettisyytensä, jolloin se voidaan helpommin liittää oikeastaan mihin tahansa asiayhteyteen.

”Kuva on eettinen – jättämällä henkilöt kasvottomiksi, on otettu varman päälle. Kun ei tiedetä, keitä kuvassa on, ei turvallisuusriskiä synny, ja kuvaa voidaan käyttää periaatteessa missä vaan.”

”Kasvojen näkymättömyys on kaksiteräinen miekka. Anonyymiys sopii sellaisiin yhteyksiin, joissa kerrotaan esimerkiksi homoseksuaalisuutta hyväksymättömistä maista tulleista pakolaisista.”

5.5 Vastaukset aiheeseen liittyviin yleisiin kysymyksiin

Kuvien analysoinnin ja tulkinnan lisäksi seksuaalivähemmistöjen edustajat vastasivat myös muutamaan yleiseen aiheeseen liittyvään kysymykseen. Näiden kysymysten avulla on tarkoitus tarkentaa vastaajien kokemuksia seksuaalivähemmistöjä edustavien kuvien eettisyydestä sekä samalla pyrkiä ymmärtämään minkälaisia ovat ne esittämistavat, joilla vähemmistöt itse haluaisivat median heidät esittävän. Kun vallalla on useita vastakkaisia diskursseja, muut väestöryhmät näkevät edelleen vähemmistöt eri tavalla, kuin nämä itse määrittelevät itsensä. Vastaukset ja vastaajien ajatukset käydään läpi kysymys kysymykseltä, jolloin on helpompi keskittyä yhteen kokonaisuuteen kerrallaan. Jokaiseen kysymykseen ohessa on myös tiivistelmä, johon ytimekkäästi on koottu kustakin haastattelusta olennaisimmat esiin nousseet seikat.

Ensimmäisen avoimen kysymyksen ***Onko merkitystä, kuuluvatko seksuaalivähemmistökuvitusten henkilöt oikeasti tähän vähemmistöryhmään?*** taustalla on ajatus lavastetun ja toisaalta todellisen kuvaustilanteen erosta – onko siis kuvissa esiintyvien ihmisten oikea seksuaalinen suuntautuminen tärkeää kuvan uskottavuuden kannalta. Kuten aiemmin kuvien tulkinnan yhteydessä, myös avoimissa kysymyksissä vastaajien mielipiteissä oli eroa. Useamman vastaajan mielestä kuitenkin oli tärkeää, että seksuaalivähemmistöjä esittävien kuvien henkilöt myös todellisuudessa kuuluisivat näihin vähemmistöihin. Muuttamassa vastauksessa asiaa verrattiin saamelaisuuteen ja saamelaispuvun aitoudesta syntyneeseen polemiikkiin ja toisaalta muihin etnisiin ryhmiin ja heidän representaatioihinsa mediassa – aitouden merkitystä peräänkuulutettiin myös näiden vähemmistöryhmien kohdalla. Koettiin, että lavastettu kuvaustilanne tulkitaan helposti epäaidoksi, jolloin vääristy-

neet representaatiot saavat jälleen uutta jalansijaa. Vääränlaista kulttuurista omimista vierastettiin. Toisaalta hyvin olennaisena seikkana esille tuotiin jälleen kerran asiayhteys – konteksti, jossa kuva esiintyy.

”Toki aitoudella on merkitystä. Olisi erikoista, että gay-ihmisiä esittävät ihmiset olisivat mitä tahansa ihmisryhmää. Tällöin nousee esiin kysymys siitä, miksei vähemmistön omat edustajat kelpaa kuvaan. Vain aidoilla ihmisillä tulee aitoja kuvia, lavastetut tilanteet näyttävät helposti epäaidoilta ja kummallisilta.”

”Ihan samaan tapaan tällä on merkitystä, kuin jos kuvataan vaikka somali-perhettä. Eihän siihenkään laiteta keitä tahansa tummapintaisia ihmisiä.”

”Itse ajattelen niin, että olisi hyvä, jos kuvassa ei olisi aina vaan näyttelijöitä ja malleja, jotka eivät itse ole kokeneet samaa, mitä seksuaalivähemmistöt. Lakikin tulee koko ajan tasa-arvoisemmaksi – koen, että kuviin tarvitaan aitoa materiaalia.”

”Kaikissa kuvissa ja asiayhteyksissä aitoudella ei ole merkitystä, mutta on tietysti ilahduttavaa, että kuvapankkikuvia etsiessä löytää aidon kuvan. Siinä tullaan vahvasti kulttuuriseen omimiseen, jos näkee, että kuvassa on jostain pilailukaupasta hankitut nahkahomovaatteet. Tätä voi verrata asiaan saamelaispuvun aitoudesta.”

”Ei ole väliä, sillä malli on malli, ja mallin pitää aina muokkautua. En ajattele tätä niin, että seksuaalivähemmistöt ovat vähemmistökansa, kuten saamelaiset, että kun heillä on tarkkaa, kuka esimerkiksi saa pitää saamelaispukua. Ei ole ongelma, jos joku esittää homoa. Jos taas esimerkiksi leffassa on joku todella karikatyyrinen hahmo, se on eri asia.”

Entä *Mistä elementeistä syntyy tällaisten kuvituskuviin sisällöllinen uskottavuus?*

Tämän kysymyksen osalta vastauksissa painotettiin yhtenä tärkeimpänä kriteerinä sitä, että kuva todella esittää kyseessä olevaa asiaa tai ryhmää. Kun artikkelissa esimerkiksi siis kerrotaan jossakin asiayhteydessä esimerkiksi mies- tai naisparista, vastaajien mielestä on merkitystä, että kuvassa todella on tällainen tekstissäkin esiintyvä pariskunta. Kasvojen ja ilmeiden näkyminen nousi jälleen esille.

Koettiin, että aihepiiristä riippumatta lavastettu kuva on helppo huomata, jolloin kuva ja samalla koko artikkeli menettävät uskottavuuttaan. Ihmisten haluttiin olevan aidon ja luontevan näköisiä, sillä katsojan koettiin huomaavan esimerkiksi siivoavatko ihmiset kuvassa oikeasti vai esittävätkö he vain siivoavansa. Esille tuli myös stereotyyppien vaihtelevaisuus, kun valtaväestön ja vähemmistöjen keskuudessa niistäkin voi olla monia eri tulkin-toja. Myös yksityiskohtien merkitykseen kiinnitettiin huomiota.

”Jos artikkeli kertoo hevosista, ei laiteta kissan kuvaa. Hyvin yksinkertaista.”

”Kuvan sateenkaarilipun pitää olla oikea, siis värit oikeassa järjestyksessä eikä vaan jotain sinne päin. Samoin on uskottavampaa, että kuva on jostakin oikeasta paikasta tai tapahtumasta – tulee eri fiilis, jos taustalla esimerkiksi näkyy tietyt aidot kyltit.”

”Kuvan täytyy kuvata sitä asiaa, jota tekstissä käsitellään – on tärkeää, kuuluuko kuva oikeasti johonkin ilmiöön, vai vain sinne päin. Kuva voi sinänsä olla lavastettu, mutta ei kökkö ja epäuskottava.”

”Piilossa jollakin tavalla oleminen tuntuu aina väärältä. Jos kuva tuntuu olevan oikeasti jostakin tilanteesta eikä lavastettu, se on uskottavampi.”

”Riippuu mihin yhteyteen ja diskurssiin kuva liittyy. Samaa sukupuolta olevien adoptio-oikeutta käsittelevään juttuun tulisi hyvin erilainen sävy ja mielenyhtymä näitä neljää tarkasteltua kuvaa jutun yhteyteen vaihtaen. Kun ensimmäisen kuva aktivoi nuhjuisen kaappi-diskurssin, toinen kuva taas kuvaa luultavasti kotielämää aikalailta sellaisena, kuin se on.”

Viimeisen kysymyksen ***Miten seksuaalivähemmistöjä koskevia, esimerkiksi lainsäädännöllisiä asioita käsitteleviä juttuja voisi kuvittaa?*** tarkoituksena on tuoda ideoita seksuaalivähemmistöjä esittävien kuvituskuviin sisällönsuunnitteluun ja näiden työkalujen avulla laajentaa ja monipuolistaa mediassa näkyvää kuvastoa. Vastaajat kokivat ideoinnin paitsi mielenkiintoisena ja innoittavana, myös haasteellisena. Olemassa olevaa kuvastoa seksuaalivähemmistöistä ajateltiin olevan yleisesti mediassa esillä suhteellisen vähän. Vastaajien mielestä myös kaikkia miellyttäviä kuvia voi olla erityisen vaikea löytää, sillä eri vähemmistöjen edustajat ovat heihin itseensä liittyvistä kuvista tarkkoja. Jälleen korostettiin kasvojen näkymisen merkitystä ja kuvissa esiintyvien henkilöiden anonyymiys koettiin ongelmalliseksi, joskin samalla ymmärrettiin, että kasvojen näyttäminen voi olla myös turvatonta sekä tarpeettomasti ihmisiä leimaavaa. Tässä toisaalta korostettiin turvallisuuden merkitystä, ja toisaalta mietittiin yhteiskunnan edelleen olevan tietynlainen – kasvottomuus kertoo yhä karua kieltään siitä, että tietyille ryhmille yhteiskunta on niin turvaton, etteivät näiden ryhmien edustajat voi esiintyä median välittämässä kuvastossa omilla kasvoillaan.

Yleisesti toivottiin myös, että kuvastossa olisi enemmän hymyileviä, onnellisen näköisiä pareja, mikä osaltaan vaikuttaisi positiivisesti median välittämään mielikuvaan seksuaalivähemmistöistä ja tällä tavoin vähemmistöjen edustajista esitettävään representaatioon. Myös rohkeutta tiettyjen stereotyyppien haastamiseen toivottiin, jolloin kuvasto uudistuisi ja modernisoituisi. Kuvan kontekstin merkitys liitettiin vahvasti myös tähän kysymykseen. Vaikka sateenkaarta pidettiin haastatteluissa jonkinlaisena yleismaailmallisena homoseksuaalisuuteen liitettävänä attribuuttina sekä pitkälti vanhahtavana ja aikansaeläneenä seksuaalivähemmistöjen tunnuksena, sen koettiin samalla myös kiinnostavan tehokkaasti valtaväestöönkin kuuluvien huomion. Yhtenä teemana mukaan otettiin myös yhteisöllisyys –

mitä enemmän on erilaisia ihmisiä yhdessä tekemässä, sitä enemmän aiheen ajateltiin koskettavan laajaa yleisöä, kokonaista yhteisöä.

”On varmasti vaikeaa löytää kaikkia miellyttäviä kuvia, sillä eri vähemmistöt ovat kuvistaan tarkkoja. Toivoisin kuvastoon kuitenkin hymyileviä pareja ja ryhmiä sekä auringonpaistetta. Voitaisiin myös sekoittaa miehistä ja naisellista kuvastoa – raikkautta toisi se, että samaan kuvaan laitettaisiin vaikkapa rakennusmies, bussikuski, kukkakeppihomo ja lipstick-lesbo.”

”Riippuu tietysti mikä laki esimerkiksi on käsiteltävänä, mutta kyllä sateenkaaritunnuksesta käy hyvin ilmi, että artikkeli käsittelee seksuaalivähemmistöjä. Sateenkaari on tehokas silloin, kun artikkelin halutaan osuvan silmään.”

”Kasvottomissa kuvissa ajatellaan toki kuvissa esiintyvien turvallisuutta, mutta toisaalta ne kertovat edelleen paljon yhteiskunnan asenteista. Että tietyt asiat ovat sellaisia, ettei niille haluta antaa kasvoja.”

”Iloista ihmistä on aika mukava katsoa. Sellainen positiivinen kuvasto, jossa yhteiskunnallisuus on myös vahvasti mukana, koskettaa monia ihmisiä. Ei vain Helsingin perukoilla asuvia.”

6 Johtopäätökset

Jo aiemmin tutkimuksessa kuvan pääteltiin olevan monimutkainen vuorovaikutussuhde, jossa vaihtelevasti löydettävissä olevat osatekijät ovat muun muassa vastaanottajan vaihtelevat tavat lukea kuvaa, näkemiseen vaikuttavat tiedostamattomat kokemukset sekä tavat, joilla kuvista yleensä puhutaan. Kun rajaa kuvan sisäisen ja ulkoisen tilan välillä on vaikeaa osoittaa, ei ole tiedossa, onko kuva ihmisen ulkopuolinen ilmiö vai syntyykö se kuitenkin ensisijaisesti katsojan mielessä. (Seppä 2012, 19.)

Tutkimuksessa osallisena olleet vastaajat näin ollen analysoivat kuvia vaihtelevasti paitsi yhteisen kulttuurisen taustansa myös eletyn elämänsä perusteella – samalla tulkiten niitä myös lukuisten tiedostamattomien kokemustensa kautta. Selkeää eroa näiden tekijöiden välillä ei ole mahdollista tai tuskin tarpeenkaan tehdä. Katsoja vaikuttaa aina jollakin tapaa tarkastelemaansa kuvaan eikä koskaan voi toimia erillään tulkittavasta kohteesta (Seppä 2012, 24). Herkman (2007, 25) on päätenyt samaan lopputulokseen: hänen mukaansa jokaisen ihmisen eletty elämä vaikuttaa vahvasti siihen, miten tämä kuvia tarkastelee ja analysoi. Panofskyn (Seppä 2012, 103) mukaan taas jokainen yksittäinen kuvallinen motiivi saa merkityksensä juuri kulttuurin vaikutuksesta.

Vaikka tutkimuksen vastaajat olivat osittain homogeeninen joukko – suunnilleen saman ikäisiä, pääkaupunkiseudulla asuvia seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä – poikkesivat heidän taustansa ja muut demografiset tekijänsä, kuten sukupuoli ja koulutus (ja sitä kautta ammatti ja tulotaso) ainakin osittain toisistaan. Vastaajilla oli kuvia tulkitessaan paljon yhteisiä näkemyksiä, mutta haastatteluissa tuli esille myös mielenkiintoisia eroavaisuuksia. Vastaajat osoittivat yleisesti kiinnostuksensa aiheeseen ja pitivät aihetta henkilökohtaisesti tärkeänä ja itseään sekä lähipiiriään koskettavana. Näkemyksiensä tueksi he löysivät runsaasti myös omakohtaisia kokemuksia.

Muun muassa tutkimuksen vastaajien ikä ja sukupuoli ja toisaalta myös heidän jo olemassa olevat asenteensa siis muovasivat heidän tulkintaansa kuvista. Tämä osaltaan selittää joidenkin mielipiteiden ja katsantokantojen eroja, jolloin vastaajasta riippuen samaan kuvaan liitettiin useita erilaisia diskursseja. Kun osa tulkitsi esimerkiksi kahden homomiehen suudelman stereotyyppioita vahvasti tukevaksi, osa ajatteli sen vapauttavan ja monimuotoistavan seksuaalivähemmistöistä esitettävää kuvastoa. Samalla kuvan eettisyys saatettiin mieltää paitsi diskriminoivia asenteita välittämättömiksi representaatioiksi, myös turvallisuusaspektiksi, jolloin anonyymiyden ajateltiin nimenomaan suojelevan kuvissa esiintyviä henkilöitä.

Tutkimuksessa oli havaittavissa, että vastaajien kuvantulkittamisen prosessinkulussa oli paljon yhteneväisyyksiä: ensin kerrottiin päällisin puolin, mitä kuvassa näkyy – kuvailtiin siinä esiintyviä henkilöitä ja toimintaa, sukupuolia, värejä ja kuvakulmia – minkä jälkeen vastaajat alkoivat kertoa niistä tunteista, joita kuvat heissä herättivät, tulkita kuvaa oman kokemuksensa ja näkemystensä perusteella. Mitä pidemmälle haastattelu ja kuvan analysointi eteni, sitä enemmän astui kuvaan vastaajan omaa tulkintaa – he alkoivat selkeästi kertoa omaa *tarinaansa* kuvasta.

Barthesin ajatuksen (Seppä 2012, 178) kuvien tarkastelusta tunteisiin, tuntoaistiin, muistiin sekä tiedostamattomaan perustuvina yksilöllisinä kokemuksina voidaan siis ajatella olevan myös tämän tutkimuksen pohjalta perusteltu. Näitä jokaisen henkilökohtaisia kokemuksia ei ole edes mahdollista täysin tyhjentävästi selittää. Sepän (2012, 134) mukaan kuvan kompetenssin sisältämiä representaatioita rajaavat paitsi kielellisen järjestelmän ehdot, myös jokaisen tulkitsijan omat tiedot ja taidot. Tutkimuksessa oli havaittavissa Sepän (2012, 134) ajatus kuvien sisältämien merkkien monitulkintaisuudesta, joka siis jättää tulkinnassa vastaanottajalle suuren roolin.

Panofskyn teorian (Seppä 2012, 107) mukaan katsoja esi-ikonografista tulkintaa tehdessään kiinnittääkin huomionsa juuri ensisijaisesti siihen, mitä kuvassa tosiasiallisesti on esitetty. *Kuvassa on kaksi naista ja lapsi, jotka ovat ulkona, leikkipuistossa.* Myöhemmin hän kohteen varsinaista merkitystä tulkitessaan liittyy siihen laajemmin omia kulttuurisia huomioitaan. Tässä tulkintavaiheessa muodostuu kohteen konventionaalinen merkitys. *Naiset ovat luultavasti pariskunta, jolla on yhteinen lapsi – perhe siis.* Viimeisellä tulkinnan tasolla, jota Panofsky nimittää symboliseksi tasoksi, tulkitsija antaa kohteelle lopullisen merkityksen tulkitessaan kohteen kaikki yksityiskohdat oman persoonallisuutensa ja maailmankatsomuksensa kautta. *Tässä opetellaan ehkä kävelemään – tulee assosiaatioita siitä, miten vanhemmat tukevat lasta elämän alkutaipaleella.* Panofskyn kuvaamalla tavalla etenevä prosessi oli edellä esitettyjen kursiiivilla merkittyjen esimerkkien mukaisesti selvästi havaittavissa myös tässä tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa.

Yhdeksi tämän tutkimuksen tärkeimmistä huomioista nousi valokuvissa esiintyvien ihmisten kasvojen näkymisen merkitys ja tärkeys. Vaikka toisaalta tunnistettiin anonyymeihin kuviin liittyvä turvallisuusnäkökulma, kasvottomat kuvat koettiin yleisesti salailevina ja omaa valtavirrasta poikkeavaa seksuaalista suuntautumista häpeilevinä. Niiden koettiin vahvistavan haitallisia stereotyyppioita sekä vääristävän seksuaalivähemmistöjen kuvastoa ja median kautta välitettyjä representaatioita. Seksuaalisen suuntautumisen peittely aiheutti vastaajissa negatiivisia tunteita – sen koettiin olevan vanhanaikaista ja toivottiin, että seksuaalivähemmistöjä edustava kuvasto voisi jo uudistua ja nykyaikaistua. Tämä

toive kulkee näin ollen käsi kädessä Lehtikuvan Oksasen ohjeistuksen (Oksanen 18.1.2018) sekä Setan (Alatalo 21.2.2018) kanssa, jossa Alatalo kehottaa välttämään seksuaalivähemmistöjen esittämistä anonyymeinä sekä mystifioituina ja siis tuomaan henkilön esiin aina kun se on mahdollista. Muistissa on hyvä pitää myös se, että näissä kuvissa esiintyvät ihmiset ovat useimmiten aikuisia – nuorten ja senioreiden osuutta pitäisi siis voida kasvattaa kattavamman ja monipuolisemman lopputuloksen saavuttamiseksi (Alatalo 21.2.2018).

Kuvien lavastaminen tuntui vastaajista usein epätoivotulta ja johtavan teennäiseen lopputulokseen – sen pelättiin tuovan esiin vääriä mielikuvia seksuaalivähemmistöistä. Setan edustajan (Alatalo 21.2.2018) mukaan kuvaa lavastettaessa voidaan vahingossa vahvistaa sateenkaarinormia – sitä, että yksittäinen homomies tai bi-nainen edustaisi kaikkia vähemmistöön kuuluvia. Vastaajat pohtivat kuvien analysoinnin yhteydessä myös seksuaalivähemmistöjen yliseksualisoimista median tarjoamassa kuvastossa. Vaikka vastaajat pääsääntöisesti suhtautuivat hyväksyvästi yleisellä paikalla oman seksuaalisen suuntautumisen osoittamiseen, tulkittiin esimerkiksi miesten suutelemisen esittäminen geneeristen tekstien yhteydessä mediassa tarpeettomasti provosoivana sekä yksipuolisena esittämistapana. Samasta ilmiöstä haastattelussa puhui myös Setan Alatalo (Alatalo 21.2.2018), joka painotti, ettei ihmisen seksuaalinen suuntautuminen vielä kerro mitään hänen seksikäyttäytymisestään.

Jokaisen kuvan kohdalla useimmissa haastatteluissa kuitenkin korostui ennen kaikkea kuvan konteksti sekä kuvan esittelevä kanava, joiden mukaan kuvaan liitettävän diskurssin todettiin vaihtelevan. Erilaiset uutiset vaativat yhteyteensä erilaisia kuvituskuvia ja toisaalta seksuaalivähemmistöjen sisäisten kanavien kuvamaailma voi merkittävästi erota valtaväestölle suunnatuista kuvastoista. Tiettyjen kuva-aihevalintojen koettiin monipuolistavan seksuaalivähemmistöistä esitettävää kuvastoa, mutta samalla kuvien piiloheteronormatiivisuutta sekä muita piilodiskursseja pidettiin yleisellä tasolla ongelmallisina. Ajateltiin, että vaikka uudella ja myönteisellä tavalla esitettiin kuviin on haluttu sisällyttää eettisesti kantavia ajatuksia, niihin liittyy – todennäköisesti tahattomasti – myös niin sanottu kaappidiskurssi, jota esimerkiksi koti kuvausympäristönä korostaa.

Vastaajat kiinnittivät huomiota myös heterokuvaston lainalaisuuksiin seksuaalivähemmistöjen kuvastoon verrattaessa: siinä missä seksuaalivähemmistöt kuvataan usein korostetun seksuaalisina, ei tavallista heteroparia uskottu kuvattavan tällä tavoin korostetun seksuaalisena missään tilanteessa, kontekstista riippumatta. Toisaalta ihmisten esittäminen yleisellä tasolla, samoin kuin ketkä tahansa ihmiset, nähtiin hyvänä asiana. Tässä yhteydessä kiiteltiin myös seksuaalisen suuntautumisen näkymisen korostumattomuutta.

Yleisesti ottaen eettisinä painopisteinä seksuaalivähemmistöjä esittävässä kuvissa pidettiin vapautuneisuutta, häpeilemättömyyttä sekä uskallusta olla oma itsensä seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta. Tutkimukseen vastanneet toivoivat medialta pääosin kuvastoa, joka on paitsi monipuolista, ei-lavastettua ja todellisuutta vastaavaa sekä positiivisia tunteita välittävää – kuvastoa, joka rohkeasti uskaltaa olla jämähtämättä marginaaleihin.

7 Pohdintaa

Tavoitteeni tässä tutkimuksessa oli selvittää, miten objektiivisina ja monipuolisina sekä tätä kautta eettisinä seksuaalivähemmistöjen edustajat kokivat tutkimukseen valitut Lehtikuvan kuva-arkiston kuvat sekä avointen haastattelukysymysten kautta samalla myös paneutua aiheeseen yleisesti liittyviin haasteisiin ja problematiikkaan. Yleisesti koen päässeeni tavoitteeseeni – tutkimus oli prosessina mielekäs sekä onnistunut kokonaisuus, ja haastatteluista saamani vastaukset osoittautuivat hyödyllisiksi paitsi itselleni tutkijan näkökulmasta, myös toimeksiantajalleni.

Tutkimuksen metodina käytetty teemahaastattelu paljastui antoisaksi haastattelumuodoksi. Vastaajista sai enemmän irti, kun haastattelun ei ollut välttämätöntä edetä noudattaen tiukasti valmista rakennetta, vaan kunkin vastaajan persoonallisuus, ajatukset sekä eletyn elämän kokemukset saattoivat vaikuttaa haastattelun kulkuun, johdattaa ja monipuolistaa sitä. Yleisesti huomasin haastattelujen aikana hyväksi tavaksi kysyä aluksi hiekkamäntä yksinkertaisempia kysymyksiä, jolloin haastattelutilanteesta tuli rennompi ja maaperästä otollisempi vastaajan näkemyksien laaja-alaistua. Haastateltavan sekä haastattelijan välille syntyi näin samalla luonteva yhteys.

Haastattelijana koin pääosin onnistuneeni, mutta jatkossa työelämässäni pyrin haastattelutilanteissa kehittymään vieläkin rohkeammaksi tarttumaan kiinni haastateltavien vastauksiin ja niiden perusteella esitettyjen monipuolisempien jatkokysymysten avulla entisestään syventämään haastattelujen satoa. Tämä haastattelututkimus tarjosi näin ollen otollisen maaperän myös oman itsen kriittiseen tarkasteluun ammatillisesta näkökulmasta koko sen prosessin ajan.

Tutkimuksen suppeahkon luonteen vuoksi haastateltavien otos ei ollut kovin laaja, mutta uskon saatujen vastausten kuitenkin korreloivan myös laajemmin seksuaalivähemmistöjen mielipiteiden kanssa. Valitun haastateltavien joukon voidaan siis ajatella tarkoituksenmukaisella tavalla edustavan yleisemmin seksuaalivähemmistöjä – ja tutkimuksen tulokset ovat näin ollen luotettavia ja yleistettävissä laajemminkin. Haastattelut olivat kokonaisuudessaan onnistuneita, ja haastattelujen sato muodostui runsaaksi, monipuoliseksi sekä mielenkiintoiseksi. Lähdekirjallisuus tarjosi tutkimukseeni kattavan ja hyödyllisen tietoperustan teorioineen, joiden yleisesti koin saumattomasti tukevan ja osaltaan selittävän haastatteluissa esiin tulleita seikkoja.

Tutkimusta seksuaalivähemmistöjen eettiseen kuvastoon liittyen voisi jatkaa useallakin eri tavalla. Kuvituskuvien lisäksi Lehtikuvalla on arkistossaan paljon myös seksuaalivähemmistöihin liittyviä uutiskuvia, joiden etiikkaan olisi hyvä paneutua jatkohaastattelujen muodossa. Myös muiden suomalaisten medioiden aiheeseen liittyvää kuvatarjontaa voisi tarkastella laajamittaisesti ja esiin tulevan eettisen lisäohjeistuksen avulla kenties elävöittää kuvastoa tarkemmin vastaamaan nykyajan modernia, vapaampaa yhteiskuntaa ja sen monimuotoisuutta.

Samalla haastateltavien otosta voisi laajentaa ja monipuolistaa, jolloin tulosten laajamittaisempi yleistäminen olisi vielä helpompaa. Vastaajien ikä voisi varioida enemmän, ja he voisivat asua muuallakin kuin pääkaupunkiseudulla. Mielenkiintoista voisi olla vielä ulottaa kysely Suomessa asuviin ulkomaalaisiin seksuaalivähemmistön edustajiin, jotta tarkemmin saataisiin selville myös eri kulttuuritaustojen osuus medianlukutaitoon sekä yleensä kuvien tulkintaan.

Toimeksiantopohjaisuutensa vuoksi kävin tutkimukseni loppuvaiheessa sen antia läpi myös Lehtikuvan ja STT:n edustajien kanssa. Heidän mukaansa kuvan eettisyyteen liittyvät pohdinnat ovat olleet STT:ssä esillä tämän vuoden aikana useasti, ja tutkimustyöni täydentää näissä keskusteluissa syntynyttä kuvaa monipuolisella ja laadukkaalla tavalla. STT koki tutkimukseni auttavan huomioimaan käsiteltyjen vähemmistöjen esittämiseen liittyviä aiemmin sanoittamattomia näkökulmia, joiden avulla se mahdollisesti pystyy tarjoamaan kuva-asiakkaidensa valittavaksi entistä eettisempiä vaihtoehtoja. Edelleen tuotiin esille, että kun STT:n on merkittävänä yhteiskunnallisena toimijana otettava eettiset pohdinnat huomioon, on tärkeää, että pohdinnoissa voidaan tutkimukseni tapaan nojautua ”mutun” sijasta tutkittuihin ja perusteltuihin näkökulmiin.

Lähteet

Alatalo, E. 21.2.2018. Setan tiedottaja. Seta. Haastattelu. Helsinki.

Gomillion, S. Giuliano, T. 2011. The influence on Media Role Models on Gay, Lesbian, and Bisexual Identity. Journal of Homosexuality. Luettavissa: <http://dx.doi.org/10.1080/00918369.2011.546729>. Luettu 21.2.2018.

Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Vastapaino. Tampere.

Hietaharju, M. 2006. Valokuvan voi repiä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.

JSN 2018. Journalistin ohjeet ja liite (2011). Luettavissa: http://www.jsn.fi/Content-Files/6/Sisaltosivut/Journalistin_ohjeet_ja_liite.pdf. Luettu 2.3.2018.

Jokinen J.V. (toim.). 2009. Homo! Lesbo!. Minerva. Helsinki.

Kress G. & Leeuwen T. 2006. Reading images – The Grammar of Visual Design. Second Edition. Routledge. Oxfordshire.

Lappalainen M. 16.11.2017. Uhri, sankari tai pahis – miten vähemmistöjä käsitellään mediassa? Luettavissa: <https://stt.fi/vahemmistot-mediassa/>. Luettu 7.3.2018.

Oksanen, J. 13.2.2018. Kuvamyynnin esimies. Lehtikuva. Haastattelu. Helsinki.

Oksanen, J. 18.1.2018. Eettinen kuvankäyttö: miten viestiä kuvilla tasa-arvoisesti ja monimuotoisesti. Luettavissa: <https://stt.fi/eettinen-kuvankaytto-visuaalinen-viestinta/>. Luettu 7.3.2018.

Pienimäki M. 2013. Valokuvien kriittinen tulkitseminen medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä. Suomen valokuvataiteen museo. Helsinki.

Salon M. 2000. Imageware: kuvajournalismi mediafuusiossa. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki.

Seppä A. 2012. Kuvien tulkinta. Gaudeamus. Helsinki.

Seppänen J. 2001a. Katseen voima. Vastapaino. Tampere.

Seppänen J. 2001b. Valokuvaa ei ole. Musta Taide. Helsinki.

Seppänen J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Vastapaino. Tampere.

Seta 2018. Seksuaalinen suuntautuminen. Luettavissa: <http://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen>. Luettu: 10.2.2018.

STT 2018. Luettavissa: <https://stt.fi>. Luettu: 10.2.2018.

Tieteen termipankki 2018. Diskurssi. Luettavissa: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:diskurssi>. Luettu 3.2.2018.

Tuunala, P. 13.2.2018. Uutiskuvatoimituksen vetäjä. Lehtikuva. Haastattelu. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Haastattelun kysymysrunko

Kuviin liittyvät kysymykset

Mitkä tekijät kuvassa kertovat siitä, että kuvassa on seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä?

Onko kuva sinusta positiivinen, negatiivinen vai neutraali? Miksi?

Minkälaisen mielikuvan kuva mielestäsi antaa seksuaalivähemmistöistä (esim. akselilla yksipuolinen-monipuolinen)?

Miten kuvaa voisi täydentää tai muuttaa?

Vastaako kuva mielestäsi seksuaalivähemmistöjen eettistä representaatiota eli kuvastaako se eettisesti vähemmistöä?

=====

Yleiset kysymykset

Onko merkitystä, kuuluvatko seksuaalivähemmistökuvitusten henkilöt oikeasti tähän vähemmistöryhmään?

Mistä elementeistä tällaisten kuvituskuvioiden sisällöllinen uskottavuus syntyy?

Miten seksuaalivähemmistöjä koskevia, esimerkiksi lainsäädännöllisiä asioita käsitteleviä juttuja voisi kuvittaa?

Muita kommentteja?

Liite 2. Lehtikuvan kuvituskuvat

Kuva 1

Kuva 2

Kuva 3

Kuva 4